

STŘEDA 21. SRPNA

Kolem 1,00 hod. Čs. rozhlas v Praze vyzval posluchače, aby čekali u přijímačů na důležitou zprávu Ústředního výboru KSČ. (OS)

Krátce po 1,00 hod. Předsednictvo ÚV KSČ odhlasovalo většinou hlasů proti čtyřem (Biřak, Kolder, Rigo, Švestka) text provolání Všem lidu Československé socialistické republiky. (OS)

Všem lidu Československé socialistické republiky

Včera dne 20. srpna 1968 kolem 23. hod. večer překročila vojska SSSR, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice ČSSR. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsednictva Národního shromáždění, předsednictva vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ a bez vědomí těchto orgánů. V těchto hodinách zasedalo předsednictvo ÚV KSČ a zabývalo se přípravou XIV. sjezdu strany. Předsednictvo ÚV KSČ vyzývá všechny občany republiky, aby zachovali klid a nekladli postupujícím vojskům odpor, protože obrana našich státních hranic je nyní nemožná.

Proto ani naše armáda, Bezpečnost a Lidové milice nedostaly rozkaz k obraně země. Předsednictvo ÚV KSČ považuje tento akt za odporující nejen základním zásadám vztahů mezi socialistickými státy, ale za popření základních norem mezinárodního práva.

Všichni vedoucí funkcionáři strany a Národní fronty zůstávají ve svých funkcích, do nichž byli jako představitelé lidu a členy svých orgánů zvoleni podle zákonů a jiných nariadení, platných v ČSSR. Ústavními činiteli je okamžitě svoláno zasedání Národního shromáždění, vlády republiky, a předsednictvo ÚV KSČ svolává plénum ÚV strany k projednání vzniklé situace.

Předsednictvo ÚV KSČ

(Práce, 21.8.1968)

Mezi 1,15 a 1,30 hod. Z budovy ÚV KSČ byl telefonicky oznámen Čs. rozhlasu v Praze text provolání Všem lidu ČSSR. (OS)

Po 1,30 hod. Ve vysílání Čs. rozhlasu byl až do dvou hodin několikrát přečten text prohlášení předsednictva ÚV KSČ. Na příkaz ředitele Ústřední správy spojů Karla Hoffmana však byl z provozu vyřazen vysílač na středních vlnách, takže většina posluchačů zaslechla jen část první věty provolání. Vysílání bylo pravděpodobně slyšitelné jen v pražském rozhlase po drátě. (OS)

2,00 hod. (?) Na letišti v Ruzyni začaly přistávat v minutových intervalech sovětské vojenské letouny AN-12 s vojáky a těžkou bojovou technikou. (Tisk.)

Po 2,00 hod. Vedoucí tajemník MV KSČ v Praze B. Šimon odešel sdělit A. Dubčekovi návrhy vedení MV KSČ na některá naléhavá opatření: 1. svolat poradu delegátů zvolených na XIV. mimořádný sjezd KSČ, 2. připravit generální stávkou, 3. připravit provolání komunistickým stranám světa. (OS)

Kolem 3,00 hod. V budově předsednictva vlády byl zatčen sovětskými výsadbáři předseda čs. vlády inž. O. Černík. (Tisk.)

Jak byl zatčen Oldřich Černík

Podle informací od pracovníků z předsednictva vlády ve tři ráno dne 21. srpna vnikli do kanceláře předsedy vlády sovětské parašutisté, postavili všechny pracovníky přítomné v jeho kanceláři ke zdi a Oldřicha Černíka vyvedli pod bajonety. Dvacet minut poté volal předsedu vlády Alexander Dubček, chtěl s Oldřichem Černíkem hovořit, ale pracovník ministerstva už mohl Alexandru Dubčekovi pouze oznámit, že nemůže s Černíkem mluvit, že byl odveden. Pracovník telefonoval tak pod vojenským dozorem. Alexander Dubček řekl, že on zatím na tom není tak zle a aby se drželi. Celá budova předsednictva vlády byla obsazena vojsky a pracovníci internováni do pěti hodin odpoledne. Vojáci rovněž úplně rozbili telefonní centrálu se všemi důležitými linkami. Někteří pracovníci ministerstva při této akci přišli o svoje hodinky.

Po 3.00 hod. (?) B. Šimon byl znovu vyslán k jednání s A. Dubčekem. Když však bylo zjištěno, že s A. Dubčekem už není možné se spojit, vyvíjelo vedení MV KSČ v Praze iniciativu podle původních návrhů. (OS)

Po 4.00 hod. K budově sekretariátu ÚV KSČ v Praze dorazily první sovětské obrněné vozy. Asi za hodinu poté započala akce k obsazení budovy. První tajemník ÚV KSČ a řada vedoucích funkcionářů byla v budově internována až do odpoledne.

Informace o osudné noci

Co se dělo na posledním zasedání předsednictva ÚV KSČ

Československý rozhlas vysílal ve čtvrtek magnetofonový záznam výpovědi jednoho z odpovědných stranických pracovníků ÚV KSČ, který byl přítomen na posledním jednání předsednictva ÚV KSČ oné osudné noci. Přinášíme podstatný výtah z výpovědi tohoto očitého svědka.

Bez papíru, bez poznámek vám chci říct, co jsem si zapamatoval. Pravděpodobně nevíte, a bude vás to zajímat, jak probíhala jednání posledního předsednictva ÚV KSČ, které bylo zahájeno toto úterý ve dvě hodiny odpoledne a které skončilo takovým tragickým způsobem.

Na tomto předsednictvu byly projednávány dva body. První zařadil soudruh Dubček a byl to návrh zprávy Ústředního výboru KSČ mimořádnému XIV. sjezdu KSČ a zároveň návrh na rezoluci tohoto sjezdu. Jako druhý bod jednání byl ten - který byl na toto sezení přesunut z předcházející schůze předsednictva ÚV KSČ. Totiž také na předcházející schůzi bylo jeho projednávání již odloženo a bylo zároveň usneseno, aby pod vedením soudruha Indry komise, složená z vedoucích pracovníků oddělení aparátu ÚV KSČ, připravila návrh opatření, která by měla být učiněna.

Když soudruh Dubček skončil výklad k bodu o zprávě ÚV KSČ k mimořádnému sjezdu, ujal se slova soudruh Kolder a navrhl, aby se o tom bodu nejednalo, ale přešlo se ihned k jednání o druhém bodu. To bylo odmítnuto a předsednictvo jednalo dál o přípravě referátu a návrhu rezoluce pro XIV. mimořádný sjezd.

V pozdních večerních hodinách se přikročilo k jednání o 2. bodu. Na tomto jednání jsem byl skoro náhodou přítomen - promiňte, že neříkám svoje jméno - ale mohu vás ujistit, že mám na prosto autentické zprávy o jednání o tomto bodu. Nejprve musím charakterizovat obsah tohoto bodu, o jaký materiál šlo. - Byl to soubor informací předložený soudruhem Kašparem. Tento materiál byl nepřesný, polovědecký pokus o analýzu vnitropolitické situace od Čierné a Bratislavy. Materiál obsahoval celou řadu správných konstatování a tendencí, ale zároveň byl obsažen tendenční aspekt. Totiž ukazoval, nebo snažil se dokazovat, že síly, které jsou pro progresivní vývoj, nemají určitou trvalost, jdou po povrchu, nejsou stálé. Byly v tom tendence, které nahrávají konzervativnímu vývoji, ale které jsou "trvalé", "stálé" a že se budou prohlubovat.

Tato analýza, která se tvářila vědecky, vypouštěla celou řadu podstatných okolností, nebyla zpracována odpovědnými tajemníky za jednotlivé úseky a tím se stalo, že vyzvíhovala pouze některé jevy a jiné, ale velmi podstatné, ponechává stranou. Tento materiál sám o sobě by však nemohl vyvolat nějakou krizi. Ale už na předminulé schůzi se velice zalíbil některým "proslulým" členům předsednictva jako soudruhu Koldrovi, tajemníku Indrovi a jiným, kteří upozorňovali, že je to významný materiál, že předsednictvo takový ani nikdy nemělo. Tím vlastně už naznačovali, že s ním chtějí něco podniknout. A to se také stalo. Vracím se k tomu, co už jsem říkal: Bylo usneseno, že komise vedená soudruhem Indrou má vypracovat návrh opatření, avšak soudruh Indra tuto komisi nesvolal, a místo toho spolu se soudruhem Koldrem vypracoval tzv. stanovisko, tuším asi 15 stránkové, které neobsahovalo žádné opatření, ale oni dva soudruzi předložili toto stanovisko předsednictvu s návrhem, aby ho předsednictvo přijalo jako stanovisko své.

Dostavil jsem se na schůzi předsednictva v okamžiku, kdy hovořil soudruh Černík. Stručně řečeno, označil stanovisko těch dvou za zradu. Soudruh Kriegel stanovisko rozebral velmi kriticky, charakterisoval ho jako materiál, který přijímá obsah dopisu varšavských signatářů s tím, že likviduje výsledky Čierné a Bratislavy, a že kdyby to bylo přijato, že by to znamenalo přistoupení na stanovisko Varšavského dopisu. Soudruh Kriegel

požadoval nejenom aby předsednictvo nepřijalo tento dokument, ale aby ho rázně odmítlo, a odmítl také to, co žádal soudruh Kolder - totiž že když to předsednictvo nepřijme, že on s tím stanoviskem vystoupí. Potom hovořili další členové předsednictva a tajemníci a vesměs onen dokument odmítali. Asi kolem půl jedenácté vystoupil soudruh Biřak, který stanovisko dvou soudruhů považoval za správné. S ním vystupovali další, např. s. Rigo. Jednání bylo přerušeno v okamžiku, kdy hovořil - poměrně sympaticky - o tomto materiálu soudruh Kapek. Ještě předtím hovořil soudruh Piller, který prohlásil o tom materiálu, který předložil soudruh Kašpar, že je to velmi úctyhodná práce, i když má své nedokonalosti, ale že můžeme tento způsob práce podporovat a že je pro to, aby se neuveřejnil ani ten materiál, ani to stanovisko, ale jinak že útvar svobodné informace by měl v tomto duchu dále pracovat.

Chtěl bych předeslat ještě jednu věc. Už na předminulé schůzi byly určité náznaky od některých soudruhů, kritizovat osobu soudruha Dubčeka, že prý má příliš velkou popularitu a že by jí měl využít k tomu, aby stoupla více autorita orgánu, že je to jeho osobní popularita, ale ne autorita předsednictva. Tyto náznaky kritiky se stupňovaly zejména ze strany soudruha Biřaka a některých dalších. Tato kritika byla odmítnuta především soudruhem Sádovským, který pravil, že autorita orgánu roste s autoritou osob. Tato věc pak byla vzata z pořadu v okamžiku, kdy soudruh Mlynář prohlásil, aby si všichni uvědomili, že osobní autorita je závislá na výsledcích jejich osobní práce. To pro mne znamená dohad, že tedy existovala určitá příprava ke kritice soudruha Dubčeka. To, co hovořili ve stanovisku Indra a Kolder, mělo za cíl, v situaci která už nastala v předsednictvu, vyvolat bojovou situaci v předsednictvu, která měla rozhodnout, především aby soudruh Dubček se přidal na jejich stranu a tím aby měli připravenou půdu pro to, co následovalo.

V té době, kdy se jednalo o této zprávě, o tom stanovisku, odchází soudruh Černík občas do předpokoje telefonovat. Z telefonu jsem zaslechl, bylo zřejmé, že shání zprávy, jaká je situace kolem našich hranic, poněvadž tu byly určité hlášky. Ve 23,40 hod. se vrátil soudruh Černík od telefonu naposledy a sdělil předsednictvu, po přerušení, které oznámil soudruh Dubček, toto: "Vojska pěti stran překročila hranice naší republiky a

obsazují nás."

Předsednictvo bylo šokováno. Alespoň tedy někteří, nejvíce soudruh Dubček, který prohlásil, to je tragédie, nečekal jsem, že se to stane. V tomto smyslu reagovali i někteří další. Pokud jsem mohl pozorovat Biřaka, Koldra, Indru, nezdálo se mi, že byli překvapeni a nemyslím, že bych to mohl říct o Švestkovi. Poté přečtl soudruh Dubček dopis, který dostal z pondělka na úterý, od ÚV KSSS, tedy od soudruha Brežněva. Tento dopis dosud nikdo neviděl. ÚV KSSS vytýkal v něm naší straně, že nerespektuje to, co bylo dohodnuto v Čierné a v Bratislavě, že jsou u nás nadále kontrarevoluční tendence, prostě znova se opakovaly výtky Varšavského dopisu, ale s tím, že byly ostřejší. V průběhu čtení tohoto dopisu soudruh Dubček okamžitě na některé pasáže reagoval. Prohlásil např.: "Toto tvrdí oni, ale vůbec nepřihlízejí k tomu, jaká je skutečnost, vždyť my přece děláme opatření." Pokračoval ve čtení dopisu, v němž, podotýkám, nebyla ani zmínka, ani náznak, že by chtěli řešit situaci tak, jak ji řešili, to jest vojenským obsazením Československa. Soudruh Dubček prohlásil: "Na čest komunisty prohlašuji, že jsem neměl ani tušení, ani náznak, že by někdo chtěl takový krok proti nám učinit!" Ačkoliv - a snad neprozradím nějaké zvláštní tajemství - ještě v sobotu volal soudruh Kádár, a soudruh Dubček - pokud vím z druhé ruky - s ním jednal na Slovensku. Až tedy do poslední chvíle veducí soudruzí tzv. bratrských stran soudruhu Dubčekovi nijakým způsobem nenaznačili, jaký zákrok chtějí udělat. Byl jsem potom pověřen určitými úkoly a už jsem nebyl jednání předsednictva trvale přítomen, odcházel jsem a zase přicházel.

Po přečtení tohoto dopisu přicházeli soudruzí, hodnotili situaci, viděli, že je to obrovská tragédie celého dělnického a komunistického hnutí, že tento zákrok má historicky tragický výsledek. Prostě byli z toho mimořádně rozrušeni. Pamatuji, že soudruh Dubček prohlásil: "Já který jsem zasvětil celý život spolupráci se Sovětským svazem, to udělali mně, to je pro mne životní tragédie." Viděl jsem slzy v očích soudruha Dubčeka, který znovu svolal předsednictvo s tím, že připraví návrh prohlášení (toho prohlášení, které jste četli).

Tomu jednání jsem byl opět přítomen, vím, že když se začalo jednat, chyběli někteří soudruzi, jmenovitě např. soudruh Indra, Soudruh Dubček se ptal důrazně, kde je, aby ho zavolali, což udělali a jednalo se o prohlášení do tisku.

Když jsem se vrátil do budovy ÚV KSČ asi v půl druhé v noci, nebylo ještě prohlášení hotovo. Soudruzi novináři upozorňovali, že rozhlas jde do dvou hodin v noci atd. Prohlášení vyšlo asi ve 3/4 na 2 a předsednictvo se rozešlo. Někteří soudruzi odešli, někteří zůstali v budově ÚV KSČ. Když jsem odtamtud odcházel asi mezi 4. a 5. hodinou, byli tam soudruzi Dubček, Smrkovský, viděl jsem soudruha Slavíka, soudruha Špačka, Kriegla, byli tam ještě další, celá řada lidí i někteří vedoucí oddělení. Odcházel jsem v tom okamžiku, kdy docházely zprávy, že jedou tanky od letiště. To jsem zapomněl říci: po druhé hodině odjel soudruh Černík na zasedání vlády, pak přišla zpráva, že vláda je internována a že tanky míří k ústřednímu výboru. Vyšel jsem přesně v ten okamžik, kdy černá volha sovětského velvyslanectví zaváděla před budovu ÚV tuším tři obrněné vozy. Volha zastavila před vchodem, podařilo se mi odejít vpravo, kde jsem měl připraveno auto a pozoroval jsem chvíli situaci. Viděl jsem přijíždět další sovětské obrněné vozy a jak zabraňují příchodu a odchodu z budovy ÚV KSČ.

Soudruzi a soudružky, vážení přátelé, občané, chtěl bych poznamenat ještě takovou věc, kterou nemám naprosto přesně ověřenou, ale kterou jsem v průběhu událostí zpozoroval. Víte, že když se začalo vysílat prohlášení předsednictva ÚV KSČ, to bylo asi za pět minut dvě hodiny v noci, bylo okamžitě vysílání přerušeno. V rozhlase jsme zjistili, že ředitel správy spojů Karel Hofman, dal dispečerům pokyn - nevysílat. Dal příkazy také na to, nepřipustit žádné meziměstské hovory a chci-li meziměstsko abych se spojil s kabinetem Hofmana, ten že by mi mohl souhlas dát. Zjistil jsem že ředitel ČTK Sulek přišel asi v šest hodin do četky a dal pokyn, aby všechny informace šly přes něj, ačkoliv byl na dovolené! Ně kterým soudruhům je známo, že Karel Hofman se několik dní před tím pohyboval velmi často v prostoru ÚV KSČ a jednal s Aloisem Indrou. To je třeba říct, a myslím že nebudeme daleko od pravdy, když budeme hodnotit návrh stanoviska, který vypracovali Kolder a Indra, jako přípravu k to-

mu, co se stalo, jako pokus změnit Dubčekovo vedení strany. To harmonuje především s tím, že proti přijetí zveřejněnému stanovisku předsednictva hlasovali 4 členové předsednictva Švestka, Biřák, Rigo, Kolder. Indra jako tajemník nehlasuje, ale jako tajemník se s ním plně solidarizoval soudruh Sádovský.

Chtěl bych vás upozornit na jednu věc, to není zatím známo, že soudruh Barbírek nehovořil v tom smyslu, že by zastupoval stanovisko, které přednesl soudruh Indra a Kolder. Pokud vím, soudruh Barbírek se nesolidarizuje s oním prohlášením části ústředního výboru, který zasedal v hotelu Praha a kterým chtěli přijmout okupační režim.

Považoval jsem za nutné prozradit tuto informaci z předsednictva, poněvadž samozřejmě jednání bylo tajné a já tedy dělám tento přestupek proto, abyste byli informováni o lidech, kteří k vám možná za chvíli, za nějaký čas budou chtít hovořit jménem strany. Nevěřte jim, protože nestáli a nestojí pevně, nestáli ani dříve za soudruhem Dubčekem. Soudruh Dubček je soudruh velmi charakterní, který se snažil tyto rozpory určitým způsobem a po celou dobu vyrovnávat způsobem skutečně demokratickým až do 14. mimořádného sjezdu. Tento pokus, který by zabránil svolání 14. mim. sjezdu se zřejmě nepodařil. Doufejme, že se nepodaří ani nyní, kdy bylo použito jiného, mnohem ostřejšího prostředku, který nemá obdoby v dějinách revolučního dělnického hnutí. Věřím, že toto revoluční dělnické hnutí bude mít dostatek sil, aby stejně odmítlo tuto nehoráznou věc, která se stala, aby plně odmítlo okupaci svobodného, socialistického, a to podtrhuji, socialistického Československa, které bylo vždycky věrné komunismu, které bylo věrné dělnickému revolučnímu hnutí. Děkuji vám za pozornost a omlouvám se, že jsem hovořil nesoustavně.

(Rudé právo, 23.8.1968)

Zpráva o situaci v Praze.

Noc na 21. srpna

Nad Prahou křižovala tu noc těžká letadla s cizími značkami. Rozhlas přestal fungovat. Uprostřed věty "Včera dne

20. srpna 1968 kolem 23. hodiny překročila vojska..." nastalo ticho. Postupně byly umlčeny všechny stanice. A na vlně 210 metrů se ozvala rozhlasová stanice Vltava, česky a slovensky hlásila prohlášení TASS. Prý se "osobnosti KSČ obrátily na SSSR s prosbou o vojenskou pomoc, protože je naše republika ohrožena kontrarevolucí a protisocialistickými elementy, které jsou ve spojení s vnějšími silami..." Několik gramatických chyb, špatná výslovnost a celá stylizace připomínají doby, na které se nezapomíná.

Stojím před budovou ústředního výboru KSČ. Přišli sem novináři i mladí lidé z různých vrstev. Diskutují, nesouhlasí s okupací, některé dívky pláčí. Chceme mluvit s Alexandrem Dubčekem nebo s jinými představiteli komunistické strany. Není to možné. A co vláda? Proč dosud nevydala nějaké prohlášení k situaci, proč nikdo nic neříká? Strakovka je prý obsazena.

V tom přichází zpráva: Sovětská vojska jedou od Ruzyně. A hned v zápětí druhá: Už jsou na mostě!

Jsou 4 hodiny 30 minut - před budovu ÚV KSČ přijíždějí sovětské tanky a obrněná vozidla. Do chmurné těžké tmy vyškakují sovětští vojáci. Dostávají povely a obsazují budovu. Rozestavují se kolem, stojí od sebe ve vzdálenosti asi 20 metrů s automaty. Přistupují k jednomu z nich: "Jsme přece bratři. Já jsem český člověk..." Přiskakuje velitel a odhání mě. "S nikým nemluv," křičí na vojáka. Jdu za chvíli za druhým: "V roce 1945 jsme vítali sovětské vojáky v Praze v máji..." "S nikým nehovořit!", slyším opět křik. Voják proti mně odjišťuje zbraň a odhání mě. "Budem streljat." Další tanky přijíždějí ze tmy.

Podivná stanice Vltava zkouší opět svou lámanou češtinou vysvětlit okupaci. "Pod rouškem lživých fráz o demokracii" a "provokateři, které u vás..." Vojska prý budou stažena, až bude odstraněna nebezpečí hroící socialismu. Okupace pení prý namířena proti jakémukoliv státu a "slouží věci míru a jsou diktovány zájmem bezpečnosti v Evropě ..."

Jsme zvyklí na veliké licoměrnosti, naše dějiny jsou plny pravd a lží. Na tuto lež a toto násilí však nikdy nezapomeneme. Nemůžeme. Nesmíme.

Dovídám se, že cizí letadla shazují letáky - kdy je natiskli? - že prezidentem republiky je Antonín Novotný, který prý byl svržen protisocialistickou klikou...

Jak naivní jsou tito generálové a "státníci", kteří si myslí, že srazí na kolena naši svobodu, naši víru. Naivní? Ne, taková slova v těchto chvílích navždy odkládáme.

Všichni jsme prožili tuto tragickou noc jako čestní čeští lidé. Jen zrádci v těchto chvílích, kdy naše země krvácí, prožívají své štěstí, štěstí proradných zrádců, dogmatiků a nepřátel vlastního lidu.

Prožil jsem na pražských ulicích, na ulicích svého hradiňského města mnichovskou potupu, na Příkopech jsme 15. března 1939 hrozili nacistům, 28. října 1939 jsme manifestovali za svobodu, v máji 1945 jsme uvítali novou svobodu prvními čísly Mladé fronty, po lednu 1968 jsme otevřeli cestu k novému životu.

Naše dějiny jsou posety tragédiemi. Mnohokrát jsme byli potlačováni. Ale vždy jsme se dočkali svobody. I tentokrát vzejde svoboda v našich zemích.

(Mladá fronta, 21.8.1968)

4.30 hod. Čs. rozhlas v Praze začal normální ranní provoz. Vysílal provolání předsednictva ÚV KSČ a další zprávy a komentáře ke vstupu cizích vojsk na suverénní čs. území. Započala čtrnáctidenní hrdinská epopéj Čs. rozhlasu.

Časně ráno. Koordinovaně s vojenskou akcí zahájila provoz ilegální vysílačka "Vltava", která měla politicky podporovat akci okupantů.

Velitelství okupačních vojsk rozšiřovalo prohlášení k občanům ČSSR.

Naši bratři, Češi a Slováci!

Obracejí se k vám vlády Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky a Svazu sovětských socialistických republik.

Odpovídající na žádost o pomoc, s níž se na nás obrátili vedoucí straníční a státní představitelé Československa věrní věci socialismu, jsme dali svým ozbrojeným silám po-

kyn, aby dělnické třídy a všemu československému lidu poskytly nutnou podporu při obraně jeho socialistických vymožeností, stá-
le vytrvaleji ohrožovaných úklady domácí a mezinárodní reakce.

Právě takové akce vyplývají z kolektivního závazku, který přijaly v Bratislavě komunistické a dělnické strany bratrských zemí, ze závazku společně podporovat, upevňovat a hájit socialistické vymoženosti každého národa, čelit imperialistickým úkladům.

Kontrarevolucionáři podněcování a podporování imperialisty se derou k moci. Protisocialistické síly, které se zmocnily pozicí v tisku, rozhlasu a televizi, osočovaly a očerňovaly všechno, co bylo vytvořeno rukama pracovitých Čechů a Slováků za dvacet let boje za socialismus.

Nepřátelé štváli proti kádrům oddaným socialismu, podkopávali základy zákonnosti a právního řádu, hrubě odstraňovali uvědomělé dělníky a rolníky od politického života země, pronásledovali čestné příslušníky inteligence, kteří se nechtěli účastnit protilidových akcí. Pošlapávajíce socialistické zákony, kontrarevoluční síly v průběhu příprav k uchopení moci vytvořily své organizace. A všechno to se maskovalo demagogickými frázemi o demokratizaci! Věříme, že to neoklame československý lid oddaný ideálům socialistické demokracie. Skutečná svoboda a demokracie může být zajištěna jenom upevněním vedoucí úlohy dělnické třídy a jejího předvoje - slavné Komunistické strany Československa.

Právě k dosažení tohoto cíle vyzývalo lednové zasedání ÚV KSČ, které znamenalo začátek nápravy chyb z minulosti. Naše strany a národy podpořily oprávněné snahy o upevnění a další zdokonalování socialistické demokracie.

V posledních měsících protisocialistické síly, které se rafinovaně maskovaly, však soustředily své úsilí na podkopání základů socialismu. Řada osob, které pronikly do státního a stranického vedení Československa, tyto podvratné akce fakticky kryly a tím pomáhaly kontrarevoluci soustředit síly pro závěrečnou etapu v boji za uchopení moci.

Českoslovenští představitelé prohlašovali na sovětsko-československé schůzce v Čierné nad Tisou a na Bratislavské poradě komunistických a dělnických stran, že hodlají stát na stráži

zájmů pracujících a zmařit akce reakce zaměřené na podkopání socialismu. Slíbili, že budou upevňovat jednotu Československa s bratrskými socialistickými zeměmi.

Tato ujištění a závazky nebyly však splněny, což ještě více povzbudilo protisocialistické síly a jejich zahraniční ochránce k zesílení nepřátelské činnosti. Nepřátelé se chystali uvrhnout zemi do chaosu, obětovat svobodu a nezávislost vlasti ve svém kořistném sobeckém zájmu.

Kontrarevolucionáři počítali s tím, že v komplikované a napjaté mezinárodní situaci, kterou vyvolaly agresivní akce amerického imperialismu a zejména aktivizace revanšistických sil západního Německa, se jim podaří vytrhnout Československo ze společenství socialistických států. Tyto naděje jsou však marné. Socialistické státy mají dostatečnou sílu, aby se postavily za bratrskou zemi a uhájily věc socialismu.

Drazí přátelé!

Dnes vám na pomoc přišli třídní bratři.

Nepřišli k vám proto, aby se vměšovali do vašich vnitřních záležitostí, nýbrž aby spolu s vámi čelili kontrarevoluci, uhájili věc socialismu a odstranili nebezpečí hrozící suverenitě, nezávislosti a bezpečnosti vaší vlasti.

Vojska bratrských spojeneckých zemí k vám přišla, aby nikdo vám nemohl vzít svobodu, vydobytou v našem společném boji proti fašismu, aby nikdo vám nemohl zabránit při postupu zárnou socialistickou cestou. Tato vojska opustí vaše území po odstranění nebezpečí pro svobodu a nezávislost Československa.

Věříme, že jednota a semknutost bratrských národů socialistického společenství zvítězí nad pikly nepřátel.

Ať žije socialistické Československo!

Ať žije přátelství a bratrství národů socialistických zemí!

Rada ministrů Bulharské lidové republiky

Rada ministrů Maďarské lidové republiky

Rada ministrů Německé demokratické republiky

Rada ministrů Polské lidové republiky

Rada ministrů Svazu sovětských socialistických republik

(Podle letáků shazovaného z helikoptér a letadel)

Kolem 5.25 hod. Ilegální vysílač Vltava rozšiřoval v české a slovenské řeči prohlášení TASS k obsazení Československa. (Zahr. pramen.)

TASS je zplnomocněn prohlásit, že straničtí a vládní činitelé Československé socialistické republiky se obrátili na Sovětský svaz a ostatní členské státy se žádostí o poskytnutí bezodkladné pomoci bratrskému československému lidu včetně ozbrojených sil. Tato žádost byla vyvolána vzniklým ohrožením socialistického zřízení a státnosti dané ústavou, jež existuje v Československu, ze strany kontrarevolučních sil, které se dohodly s vnějšími silami nepřátelskými socialismu.

Údálostí v Československu a okolo něj byly nejednou předmětem výměny názorů představitelů bratrských socialistických zemí včetně představitelů Československa. Tyto země jsou jednotné v tom, že podpora, upevnění a obrana socialistických vymožeností lidu je společnou mezinárodní povinností všech socialistických států. Tato jejich společná pozice byla slavnostně uvedena i v komuniké z Bratislavy.

Další zostření situace v Československu se dotýká životních zájmů Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí, zájmů bezpečnosti států socialistického bloku. Hrozba socialistickému zřízení v Československu znamená zároveň i ohrožení základů evropského míru.

Sovětská vláda a vlády spojeneckých zemí - Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky a Polské lidové republiky, vycházejíce z principů nerozlučitelného přátelství a spolupráce a vzhledem k existujícím smluvním závazkům, se rozhodly vyhovět uvedené žádosti o poskytnutí nutné pomoci bratrskému československému lidu.

Toto rozhodnutí je v plném souladu s právem států na individuální a kolektivní sebeobranu, obsaženém v členských dohodách, uzavřených mezi bratrskými socialistickými zeměmi. Toto právo odpovídá také základním zájmům našich zemí na uhájení evropského míru proti silám imperialismu, agrese a revanšismu, které ne jednou vrhaly evropské národy do války.

Sovětské vojenské jednotky spolu s jednotkami jmenovaných členských zemí vstoupily 21. srpna na území Československa. Budou okamžitě odvolány z ČSSR, jakmile vzniklé ohrožení socialistických vymožeností v Československu, ohrožení bezpečnosti zemí socialistického bloku bude zlikvidováno a zákonné moci zjistí, že nadále není nutný pobyt těchto vojenských jednotek.

Podniknutá opatření nejsou namířena proti žádnému státu a v žádném případě nepoškozují státní zájmy kohokoliv. Slouží mírovým cílům a jsou diktována snahou o upevnění míru.

Bratrské země tvrdě a rozhodně staví proti jakémukoli vnějšímu ohrožení svoji nezníčitelnou solidaritu. Nikomu a nikdy nebude dovoleno vytrhnout ani jeden článek ze společenství socialistických zemí.

(Pravda, 21.8.1968)

Text prohlášení blíže neurčené skupiny čs. státních a stranických činitelů, kteří údajně požádali Sovětský svaz a další socialistické země o pomoc na "záchranu socialismu" v Československu.

(Text prohlášení zveřejnil dne 21. srpna TASS.) Podle některých osobních svědectví mělo být prohlášení zveřejněno v Československu těsně před vstupem okupačních vojsk na území Československa. Prohlášení doručil 21. srpna v 8 hod. ráno do ČTK její bývalý ústřední ředitel M. Sulek. ČTK však prohlášení nevydala.

Občané Československa, dělníci, rolníci, příslušníci pracující inteligence, muži, ženy, mládeži.

Vy všichni, bez rozdílu politické příslušnosti, národnosti, náboženství i společenského postavení, kterým je naše socialistická vlast drahá a kterým je skutečným domovem, k vám všem se obracíme v této osudové chvíli, která navždy zůstane klíčovým okamžikem našich dějin i našeho dalšího socialistického a demokratického vývoje, kdy nám všem jde o hodnoty vykoupené naším dvacetiletým úsilím, našimi obětmi, naší prací, ve chvíli, v níž jde o vše.

Obracíme se na vás v okamžicích, kdy výsledky našeho socialistického zřízení ohrozily síly, zneužívající progresivní kroky, k nimž dala podnět sama strana na lednovém plénu ústředního výboru KSČ a které jsou od té doby upřímně uskutečňovány stranou v zájmu dosažení skutečné demokracie a skutečné humanity, ideálů to všech čestných občanů naší vlasti.

Z iniciativy strany jsme se v lednu vydali neprozkoumanou cestou hledání a nacházení nové tváře socialismu, který by odpovídal našim národním podmínkám, způsobu života a myšlení našeho lidu a s ním by spojoval své společenské i osobní perspektivy. Strana otevřeně kritizovala chyby minulosti. Rozhodně se zřekla systému osobní moci, který deformoval vpravdě humánní a demokratickou podobu socialismu. Za aktivní účasti a podpory všech čestně smýšlejících vlastenců rozhodně vykročila do nového období s nejčestnějšími úmysly napravit chyby minulosti a vytvořit podmínky pro plnokrevný, bohatý a šťastný život v naší vlasti.

Základní občanská práva, která byla vždy bytostně spjata s představami našeho lidu o demokracii a humanitě, byla znovu obnovena v myšlenkách a v progresivním duchu akčního programu KSČ, v této dlouhodobé platformě našeho socialistického vzestupu, což se setkalo s nebývalou širokou podporou našeho lidu.

Především tato masová podpora vyjádřila oprávněnost, sílu a přitažlivost naší nové cesty. Zejména tato skutečnost dokázala, že přes všechny nedostatky předlednového období jsou ideje socialismu v našem lidu hluboce zakořeněny, že socialismus považuje náš lid za přirozené prostředí svého života a že jeho hluboký smysl pro právo a spravedlnost našel svůj pravý výraz právě v progresivních myšlenkách otevřených lednovým plénem. Tyto myšlenky vymanily společnost z nezdravé lhostejnosti a otevřely naplno stavidla mocnému proudu zdravé, neopotřebované iniciativy. Náš lid v této historické zkoušce skvěle obstál a znovu osvědčil svoji vysokou vyspělost a zralost.

Bohužel toto období hledání a přetváření naší společnosti zneužily pro své cíle, pro aktivní vstup na politickou scénu i síly, které po dlouhá léta čekaly na takový příhodný okamžik, aby diskreditovaly stranu a upřely jí politické i mravní právo vést společnost. Těmto pravicovým silám fakticky vycházely vstříc i určité síly uvnitř strany a ve stranických orgánech, čímž se do-

staly do rozporu s principy a cíli strany, s myšlenkami proletářského internacionalismu. Společně se zaměřily na soustavné narušování ústavního charakteru naší politické reformy a soustředily se proti pozitivnímu úsilí strany i státních orgánů při realizování záměrů ledna. Zorganizovaly štvavé kampaně s cílem zkompromitovat jednotlivé funkcionáře strany, a to i z nového vedení KSČ, ty, kteří se odvážili veřejně upozornit na hrozící nebezpečí a viděli situaci v celé její složitosti. Narušovaly veřejný pořádek, rozpoutaly zaostalé nacionální vášně. Neštítily se ani pomluv naší československé socialistické vlasti, poctivé práce našeho lidu, naší strany, armády a bezpečnosti, žádaly změnu čs. zahraniční politiky. Jejich štvavá kampaň vyvrcholila útoky proti spojení se Sovětským svazem zejména v souvislosti se štábním cvičením ozbrojených sil Varšavské dohody, jakož i útoky proti přátelství se socialistickými zeměmi, čímž vytvořily ovzduší naprosto nepřijatelné pro socialistickou zemi.

Komunistická strana, vláda republiky, Národní shromáždění, i Národní fronta zachovávaly svrchovanou míru trpělivosti a porozumění. Nejednou, zvláště však na květnovém plénu ÚV KSČ bylo proto zdůrazněno, že prvořadým úkolem je zmařit záměry pravicových protisocialistických sil, nedopustit ohrožení realizace akčního programu žádným chybným krokem, zajistit, aby o další linii strany nerozhodovali zastánci extrémních názorů ale zdravé, progresivní jádro strany, a veřejně dát plnou podporu stranickému i státnímu aparátu, armádě, bezpečnosti, prokuratuře, soudům, lidovým milicím, slovem - konsolidovat vnitropolitickou situaci.

Avšak extrémní pravicové síly, které viděly v této velkorysosti a trpělivosti i ve skutečně demokratickém způsobu řešení vážné politické otázky stranou ne její sílu, ale její slabost, ještě více zintenzivěly svoji činnost. V Praze, jak je známo, po dobu živelných mnohatisícových každodenních shromážděních došlo k hrubým nepřístojnostem, kdy různé živly napadaly a urážely stranu i její představitele, jejichž účast si nejednou samy přímo vynutily. V centru města se započala veřejná podpísavá akce za zrušení lidových milicí. Komunisté, kteří na nepovolených uličních shromážděních vystupovali v diskusích se svými

názory, byli umlčováni hrubým způsobem a nejednou i brutálním násilím. Mnozí ze signatářů dopisu z pražského závodu Praga byli hanebným způsobem pronásledováni, včetně propouštění z práce, nadále pokračuje v tisku - i když nepřímo - skandalizování vedoucích funkcionářů jinými, rafinovanějšími způsoby. Tato organizovaná rozvratná činnost vyvrcholila v posledních dnech dokonce otevřeným útokem na budovu sekretariátu ÚV KSČ v Praze. Extrémní síly tedy nevzaly na vědomí výzvy strany, ale ještě více stupňují svoji rozvratnou činnost ve snaze vyvolat u naší zemi stůj co stůj konflikt. Vznikla tak situace, kdy se veřejně soustavně porušují závazky, které vyplývají z bratislavské deklarace šesti bratrských komunistických a dělnických stran, pod níž jsou i podpisy představitelů naší strany.

V sázce je dnes, soudružky a soudruzi, spoluobčané a spoluobčanky vše, co náš pracující lid za posledních dvacet let vytvořil, v sázce jsou všechny vymoženosti socialismu, je ohrožena nejen naše cesta socialistické demokracie, kterou jsme v lednu nastoupili, ale i samotná podstata socialismu, naše republika.

Vědomí si nejvyšší odpovědnosti vůči našemu lidu, pocitu opravdového vlastenectví, mezinárodní socialistické solidarity, vědomí si svých internacionálních závazků vzali jsme na sebe iniciativu k semknutí všech vlasteneckých sil ve jménu socialistické budoucnosti naší vlasti. Nebezpečí bratrovražedného boje, který připravovala reakce a který by byl tragickým opakováním novodobých Lipan, postavilo nás před nezbytnost přijetí historického rozhodnutí, abychom se obrátili o pomoc k Sovětskému svazu a k dalším bratrským socialistickým zemím. Naši spojenci nám poskytli tuto pomoc obdobně jako v roce 1945, kdy šlo o naše bytí či nebytí.

Vyzýváme všechno obyvatelstvo, aby poskytlo veškerou podporu vojenským jednotkám našich spojenců. Po zlikvidování nebezpečí reakčního převratu opustí spojenecká vojska území Československa. Všichni cizinci, kteří se v této době nacházejí na území ČSSR, mohou nadále využívat našeho pohostinství, jejich bezpečnost a nedotknutelnost - budou-li se řídit našimi zákony - je zaručena.

Vedení pocitem nejhlubší odpovědnosti vůči našemu lidu, vůči naší dělnické třídě, vůči našim národům, vůči mezinárodní děl-

nické třídě a světovému komunistickému hnutí, obracíme se v této vážné chvíli k vám, občanům republiky, abyste se semkli okolo realisticky smýšlejícího jádra strany, kterému je drahá věc socialismu, pokroku, nové polednové cesty, jemuž je drahá věc přátelství a lidem Sovětského svazu a ostatních bratrských zemí.

Vyzýváme vás, všechny občany naší vlasti, dělníky, rolníky, příslušníky inteligence, muže, ženy, mládež, zdravé síly Národní fronty, příslušníky armády, bezpečnosti, komunisty i nekomunisty, všechny čestné lidi, pevně důvěřující ve vaši rozvážnost, zralost a politickou vyspělost, abyste konkrétními činy zabránili jakýmkoliv silám ať vně či uvnitř strany v kontrarevolučním nástupu. Nedopusťte živelnost, rozvrat, anarchii, zachovejte klid a pořádek!

Odmítáme prakticky předlednové politiky. Nedovolíme jakýmkoliv náznak návratu ke zkompromitovaným metodám předchozího období, které se setkaly s drtivým odporem naprosté většiny našeho lidu, které ohrožovaly vedoucí úlohu strany i socialistické vymoženosti našich pracujících, které napomáhaly vytvářet situaci, v níž by skutečně mohlo dojít k mocenskému konfliktu. Naopak chceme ubránit a do důsledků uskutečnit progresivní myšlenky lečna, které nás povedou k vytvoření socialistické skutečně moderní, obrozené a humánní společnosti, jakou měli na mysli zakladatelé učení marxismu-leninismu i ti, kteří tyto ideje začali po vítězném Říjnu přeměňovat ve skutečnost. Dovedeme do důsledku státoprávní uspořádání naší republiky na federativním základě.

Jsme a budeme důsledně věrni našim progresivním národním tradicím, spjatým s 50. výročím vzniku samostatné republiky, odkazu protifašistického odboje, národním i demokratickým hodnotám Slovenského národního povstání, pražského květnového povstání z roku 1945 i revoluční výzvě z Února 1948 - kupředu, zpátky ni krok! Budeme střežit jako oko v hlavě naše bratrské svazky spojenectví a přátelství se Sovětským svazem a jeho lidem, národy všech zemí světového socialistického společenství a se všemi silami míru, demokracie, pokroku a socialismu - tuto velikou jistotu naší samostatnosti, nezávislosti, národní i státní suverenity, bez níž bychom znovu stáli tváří v tvář hrozbě nového Mnichova i těm, kdož jej v roce 1938 zosnovali. Československo se může rozvíjet jenom jako socialistická země a jako nedílná sou-

část socialistického společenství. Jeho pevnost a síla tvoří předpoklady dalších perspektiv mezinárodního revolučního hnutí. Každé oslabení a narušení socialistického tábora by způsobilo nedozírné škody věci revolučního pokroku a socialismu ve světě.

Obracíme se na vás v plné důvěře, že společným nástupem postavíme hráz hrozícímu nebezpečí, že společným úsilím překonáme současnou těžkou situaci a zabezpečíme pro naši vlast, současné i budoucí pokolení šťastnou přítomnost i budoucnost.

Občané a občanky, vyzýváme vás všechny - od šumavských pohraničních hor až po Čiernou nad Tisou, od Krkonoš až po břehy Dunaje, abyste pochopili velikost a vážnost těchto dnů, kdy nám jde o všechno, s čím spojujeme jméno demokracie a socialismu, abyste si uvědomovali svoji odpovědnost, zachovali jednotu a vzájemnou důvěru, s nimiž musíme vstupovat do příštích dnů. Naši vůdčí zásadou musí být prozíravost, pořádek, pravda, pokrok, perspektiva socialismu, státní suverenita a sjednocená solidarita.

Nechť rozkvétá demokratické, socialistické Československo!

Členové Ústředního výboru KSČ vlády a Národního shromáždění, kteří požádali o pomoc vlády a strany komunistické bratrských zemí.

5,45 hod. Ilegální vysílač Vltava rozšiřoval provolání vrchních velení pěti zemí, podílejících se na agresii, adresované Čs. lidové armádě s výzvou, aby se nedala zneužít provokatéry a aby byla připravena k společné akci proti všem útokům na socialistické vymoženosti. (Zahr. pramen.)

Kolem 6,00 hod. Čs. rozhlas v Praze vysílal osobní vzkaz A. Dubčeka. Soudruh Dubček se obrací na čs. pracující s prosbou, aby nastoupili na svá obvyklá pracoviště, neboť to je v tomto okamžiku jediná možnost.

Kolem 6,00 hod. Dva pracovníci Státní bezpečnosti odvezli tajemníka ÚV KSČ a předsedu České národní rady Č. Císaře z jeho bytu na velitelství bezpečnosti v Bartolomějské ulici a

vyslychali ho. (OS)

Po 6,00 hod. Podle zpráv Čs. rozhlasu shazovala cizí letadla nad Prahou letáky, v nichž je A. Novotný označován za legálního presidenta ČSSR. (R.)

Krátce po 6,30 hod. Čs. rozhlas vysílal výzvu členů předsednictva Nár. shromáždění Zedníka, Žiaka a Poledníka všem členům předsednictva NS, aby se dostavili na zasedání.

6,35 hod. Čs. rozhlas vysílal další výzvu k lidu, aby zachoval klid a čelil obsazení pasivní resistencí.

6,45 hod. Opakovaná výzva Čs. rozhlasu ke klidu; nevyvolávat žádné ozbrojené konflikty.

6,50 hod. Výzva k mládeži, aby zachovávala klid a nevyvolávala konflikty (R.)

6,50 hod. Čs. rozhlas vysílal výzvu vládních orgánů k obyvatelstvu, aby zbytečně nevycházelo do ulic a pokud možno setrvalo na svých pracovištích.

Krátce před 7,00 hod. Zahájeno vysílání Čs. televize v Praze. Vzhledem k tomu, že vysílač na Petříně v Praze byl obsazen sovětskými vojáky, vysílal přímo vysílač Cukrák u Zbraslavi. Po obsazení strahovské stanice, přenášející signál na Cukrák (v 11 hod.), zajistili technici improvizované přímé spojení. (Čs. rozhlas a Lid. demokracie, 21.8.1968.)

Před 7,00 hod. K mimořádnému zasedání se sešlo presidium ČSAV v Praze. V 7 hodin bylo přijato prohlášení, jež v 8,12 hod. vysílala Čs. televize. Presidium ČSAV zasedalo pak i nadále a denně projednávalo naléhavé otázky práce pracovišť ČSAV. Přijalo celou řadu dokumentů, prohlášení a výzev, adresovaných velvyslanectví SSSR (protest proti nezákonné okupaci), sovětským vojákům, vědcům celého světa apod. (Materiály ČSAV.)

DOKUMENT 1

Presidium Československé akademie věd k okupaci ČSSR

V první den protiprávní okupace Československé socialistické republiky, uskutečněné proti vůli československých

ústavních činitelů a všeho lidu, dne 21. srpna 1968, se v časných ranních hodinách sešlo presidium Československé akademie věd.

Presidium ČSAV projednalo situaci a vydalo toto prohlášení:

Československá akademie věd stojí jednoznačně za Dubčekovým vedením strany, legálně zvoleným prezidentem republiky Ludvíkem Svobodou a Černíkovou vládou.

Odsuzujeme okupaci Československa vojsky Varšavského paktu, která nemá nic společného se spojeneckými závazky a je hrubým porušením zásad mezinárodního práva, státní suverenity a ve svých důsledcích velmi poškozuje věc socialismu v očích národů celého světa.

Presidiu ČSAV se podařilo navázat spojení s velkou částí členů Akademie a s většinou pracovišť ČSAV. Všichni vyslovili souhlas s tímto prohlášením a podporu všem dalším akcím presidia ČSAV.

Dále odeslalo presidium ČSAV telegram vyslanectví SSSR v Praze:

Vážení soudruzi,

protože nemáme možnost navázat styk se sovětskými vědci, prosíme Vás, abyste předali vedení Akademie SSSR, s níž nás spojuje těsná dlouholetá soudružská spolupráce při rozvíjení pokrokové vědy, náš protest proti násilné, nezákonné a protiprávní okupaci Československa.

Jménem ČSAV podepsali akademik Ivan Málek, akademik J. Macek, člen korespondent J. Pluhař, Ladislav Němec, člen korespondent F. Vodička, akademik J. Filip, člen korespondent B. Rosický, dr. J. Mach, dr. M. Šmidák.

Presidium ČSAV se dále obrátilo na vědce celého světa s výzvou v několika světových jazycích:

Ve chvíli, kdy je naše země obsazena protiprávně okupacími vojsky, obracíme se na Vás s naléhavou výzvou, abyste všemi prostředky pomohli naší spravedlivé věci.

V Praze dne 21.8.1968

Jménem českých a slovenských vědců

Čs. akademie věd

Tuto výzvu se podařilo poslat také UNESCO do Paříže.

7,00 hod. Čs. rozhlasu došla rezoluce vojenské jednotky Mladá, která vyzývala k okamžitému svolání mimořádného XIV. sjezdu KSČ.

Po 7,00 hod. Čs. rozhlas vysílal výzvu OV KSČ Praha 2 se žádostí, aby bylo okamžitě svoláno pokračování městské konference KSČ a aby byl svolán mimořádný XIV. sjezd KSČ.

7,10 hod. Čs. rozhlas oznámil všem Pražanům, kteří přišli k budově rozhlasu, že budova ÚV KSČ je obsazena sovětskými jednotkami. Tím se vysvětluje, proč nikdo z vedoucích představitelů dosud veřejně nevystoupil.

7,10 hod. Čs. rozhlas oznámil, že v Praze se tvoří před potravinovými obchody fronty.

Chleba bude

Už od časných ranních hodin se před prodejny potravin a mlékárnami tvořily dlouhé fronty občanů. Matky i otcové rodin projevovali obavy ze zhoršeného zásobování. Je to zcela pochopitelná obava, protože okupační vojska zatarasila svými tanky pražské ulice a mosty. Potravin je ovšem dost a tak není důvod k obavám. Telefonovali jsme hned dopoledne do Pražských pekarek v Holešovicích. Výroba chleba jede naplno. Chléb se nakládá a rozváží, ovšem jsou potíže při průjezdu zásobovacích aut ulicemi. V pražských mlékárnách v Radlicích, Vysočanech, v Hostivicích a v ostatních mlékárnách nezaznamenali dosud žádné potíže v přísunu mléka a slibují, že cisterny s mlékem se dostanou do mlékárny a mléko do obchodů tak jako v ostatní dny, i kdyby auta s mlékem musela hlavní centra Prahy objíždět oklikami. Z Potravin Praha vzkazují: aby nevznikla panika v zásobování, zavedli jsme "Prodej do jedné ruky". Prodáváme každému kupujícímu 2 kg mouky, 1 kg cukru, půl kila másla, čtvrt kila sádla, pět vajec a jeden kus mýdla, tři konzervy a 5 kilo brambor. Nemějte obavy, potravin je dost, jde jen o to, dostat je do obchodů, což je zatím problém pouze v Praze.

Myslím, že mohu všem matkám s nákupními taškami - neboť jsem také matka a stejně jako ony zastižena okupací nepřipravena - říci: Vydržte, nepodlehnete okamžité panice! Jídla bude dost pro naše děti i pro nás.
(Druhá zvláštní Mladá fronta, 21.8.1968.)

7.15 hod. Čs. rozhlas žádá občany Prahy, kteří se shromažďují na Staroměstském náměstí, aby se rozešli a zachovali klid a rozvahu. To je naše nejlepší zbraň.

7.15 hod. Čs. rozhlas oznamuje, že dnes se svolává mimořádné zasedání Čs. strany socialistické na dopoledne.

7.15 hod. Čs. rozhlas znovu prosí, aby občané nestavěli barikády. Potřebujeme volné ulice. Dále oznamuje, že došlo k prvním srážkám s okupačním vojskem.

7.20 hod. Čs. rozhlas vysílá výzvu všem členům Svazu protifašistických bojovníků, aby se dostavili v 8,00 hod. na společnou schůzku.

7.20 hod. Čs. rozhlas vysílá zprávu z Vysočan, kde je zatím klid a většina pracujících nastoupila do práce. K pracujícím mnohde promluvili ředitelé závodů a seznámili je se situací.

7.25 hod. (kolem 7.30 hod.) Čelo kolony sovětských tanků dorazilo do blízkého okolí budovy Čs. rozhlasu v Praze-Vinohradech.

7.30 hod. Čs. rozhlas hlásí: pod rozhlasem stojí 6 tanků, neví se, jak dlouho ještě bude možno vysílat.

Jak hlásil rozhlas

Zpráva o příchodu okupačních jednotek Varšavské smlouvy na naše území zastihla lidi zcela nepřipraveny. Tato skutečnost však neznamená, že by občané ztratili hlavu. Postávají v hloučcích na nárožích i v rušných ulicích, není jim do řeči, některé ženy pláčou. To kalné ráno připomíná...

Stanicím rozhlasu, které zatím mohly vysílat, začaly okamžitě přicházet rezoluce a prohlášení okresních a krajských výborů strany, že pevně stojí na straně jediné legální vlády a jediné legální strany v tomto státě za prezidentem ČSSR Ludvíkem Svobodou a prvním tajemníkem ÚV KSČ Alexandrem Dubčekem.

Události se vyvíjejí samozřejmě rychle, zaznamenat minutu po minutě považujeme v této době nejen za prospěšné a potřebné, ale za historicky nutné - za dokument, který dokáže rozvahu, klid, rozum i statečnost našich národů v nej-

těžších chvílích.

6,36: Ústavní orgány svolaly prostřednictvím rozhlasu schůzi členů předsednictva NS. Zároveň rozhlas oznámil, že Rudé právo, které připravovalo zvláštní vydání, už zřejmě není v rukou redakce. Dále ohlásil, že dnes v 8 hodin ráno se schází předsednictvo Československého svazu novinářů, které se vyjádří k současné situaci a míní prohlásit, že nikomu jinému nebudeme sloužit než legálnímu vedení, v naději, že nám věří většina československého obyvatelstva.

6.41 minut: Rozhlas znovu volá členy předsednictva Národního shromáždění, Jejich účast je velmi naléhavá: "Využijte všech dopravních prostředků k příjezdu do parlamentu."

Rozhlas se snaží navázat spojení s předsednictvem NS...

Vysílá zprávu z Karlína - ulicí projíždí okupační jednotka a proti nim jdou občané s trikolórami. Zachovejte klid.

Přichází zpráva, že redakce Rudého práva pracuje a rotačky jedou.

6.46 minut: Předsednictvo OV KSČ v Hradci Králové se plně staví za demokratizační proces. Kolektiv RP expeduje zvláštní vydání a připravuje další.

6.48 minut: Čs. televize stojí za stranickým vedením, pracovníci rozhlasu v Brně uvítají okamžité svolání XIV. sjezdu strany.

6.50 minut: Ostravská stanice Čs. rozhlasu je obsazena.

6.53 minut: Začíná vysílat Čs. televize.

6.54 minut: Množí se žádosti o okamžité svolání mimořádného sjezdu KSČ.

Víc už jsme nestačili zaznamenat v časovém sledu. Těsně před uzávěrkou našeho zvláštního vydání jsme dostali zprávy, že už došlo k prvním srážkám.

Vyzýváme ke klidu, rozvaze. Nenechte se vyprovokovat. Vojenská obrana nepřichází v úvahu. Přicházejí zprávy, že se ozývají první výstřely před pražskou budovou Čs. rozhlasu, kde stojí šest tanků, jednotky střílejí světelnými náboji (snad i ostrými), nevíme, jak dlouho ještě bude rozhlas mít možnost vysílat.

Spěcháme. Ještě jedna zpráva: Čestmír Císař byl odvezen

dvěma muži v civilu na neznámé místo z budovy ÚV KSČ, která je obsazena. Lidé na Václavském náměstí se snaží hradbou těl zabránit pronikajícím vozidlům okupačních jednotek.

7.18 minut: Vzkaz od Alexandra Dubčeka: Proším, abyste byli klidní, abyste důstojně nesli situaci. Proším vás o klid.

My též!

7.35 minut: Vysílání Čs. rozhlasu končí, zaznívá státní hymna, a nám je strašně smutno...

To znamená, že rozhlas je obsazen.

Ovšem za okamžik po hymně oznámil známý hlas z rozhlasu, že ještě ve studiu jsou, a dokuď budou moci, tak budou vysílat zprávy.

Pokud uslyšíte z rozhlasu jiné hlasy, ne dosavadních hlasatelů, nevěřte jim.

(Mladá fronta, 21.8.1968)

7.35 hod. Čs. rozhlas hlásí, že jednotky okupantů blížící se k rozhlasu, pájí světelné i ostré náboje. Jsou několik desítek metrů od rozhlasu.

7.35 hod. Čs. rozhlas: směrem od Václavského náměstí navržena barikáda a několik set lidí se snaží těly zabránit tankům v postupu. Na budovu rozhlasu dopadly desítky střel a nad ní přelétají letadla typu Antonov s obřími stíhačkami. Čs. rozhlas vyzývá, aby se lidé snažili diskutovat s vojáky - je to naše jediná zbraň.

7.35 hod. Čs. rozhlas: ÚV ČSM svolává na dnešek mimořádné zasedání do Prahy do budovy na náměstí Maxima Gorkého.

V ranních hodinách. Vyšla zvláštní vydání hlavních čs. deníků s svoláním předsednictva ÚV KSČ Všem lidu Československé socialistické republiky.

Provolání redakce Rudého práva

Redakční kolektiv Rudého práva v této vážné hodině stojí bez výhrad za předsednictvem ústředního výboru Komunistické strany Československa a ztotožňuje se s jeho prohlášením k vzniklé situaci.

Stojíme pevně za Dubčkovým vedením Komunistické strany

Československa, za presidentem Československé socialistické republiky L. Svobodou, za Černíkovou vládou republiky.

Obracíme se na všechny československé komunisty, na všechny občany Československé socialistické republiky. Soudruzi, občané! V této vážné chvíli našich dějin nic není tak zapotřebí jako to, abychom všichni zachovali důstojný klid a rozvahu. Je to jediná možná cesta, jak vytvořit podmínky pro urychlenou likvidaci vzniklé situace. Prokažme, že československý lid je s to vyřešit si své životně závažné problémy samostatně, s klidnou rozvahou, s důstojností a smělostí, kterou již nejednou ve své historii prokázal.

Tato země a tento její lid nechce, aby se jeho vnitřní záležitosti řešily jakýmkoliv násilnými prostředky. V tradicích svých socialistických ideálů nesnese okupaci ani nepřátel, ani přátel. Jsme hluboce přesvědčeni, že názorový boj, který v těchto dnech vrcholil, se nemůže a nesmí stát důvodem k jakýmkoliv represím.

Vzhledem k vážnosti situace je třeba zachovat důstojný klid a důvěru k ústavním a stranickým orgánům, jejichž jednota prošla zkouškou několikaměsíčního vývoje.

Jsme přesvědčeni, že opatření spojeneckých armád je výsledkem nedokonalé informovanosti ostatních socialistických států o naší skutečné vnitřní situaci. Předpokládáme proto, že jde o opatření, které dozná změny v několika dnech: důvěřujeme proto plně našim vládním a stranickým orgánům, presidentovi republiky a Národnímu shromáždění, že po navázání přímých kontaktů s vládami socialistických států dosáhnou radikální změny politického postoje a že dojde k odstranění příčin vážných nedorozumění a vzniku a rozpoutání pocitu křivdy.

Myšlenky socialismu jsou natolik silné, že v našich demokratických podmínkách zvítězí bez podpory prostředků síly.

Zachovejte klid, sledujte práci našich vládních a stranických orgánů. Důvěřujte jim.

Jednota našich národů je velikou silou.

Socialistická jednota našeho lidu je nepřemožitelná.

(Rudé právo, zvláštní vydání 21.8.1968.)

Pozn.: Podobné prohlášení redakčních kolektivů otiskla řada dalších deníků, např. Mladá fronta, Zemědělské no-

viny, Práce, Večerní Praha, Lidová demokracie a d.

7.45 hod. Čs. rozhlas: Ministerstvo zahraničních věcí žádá Čs. rozhlas, aby několikrát opakoval, že tato okupace je neoprávněná. Ministerstvo zahraničních věcí je obklíčeno vojskem.

Staroměstské náměstí v hodině dvanácté.

Praha 21.8.1968, 8,00 ráno. Kulometry ve tvaru půlměsíce, obojživelníky, strnulé tváře sovětských vojáků a jejich velitelů. Kolem Husova pomníku stovky Pražanů. Jeden československý voják a jeden civil vynesli na vrchol pomníku československou státní vlajku. Přímou pod věží Staroměstské radnice zasloužilá umělkyně Vlasta Chramostová vede se sovětským kapitánem tento dialog: "Proč jste přišli? Vždyť jste naši přátelé. A přátelé na návštěvu se zbraní nechodí. My chceme klid, svobodu, suverenitu a přátelství." - Funkcionář SČSP se přidává: "Jsem dvacet pět let komunistou a přítelem Sovětského svazu. Devadesát procent národa stojí za Dubčekem. Dubček chce socialismus. Proč jste tedy přišli?"

Skupina sovětských vojáků na obojživelníku za asistence několika Pražanů diskutuje nad mimořádným vydáním Rudého práva. Z protější strany náměstí zní neustále volání "Dubček, Dubček, Dubček..." Příchod na Staroměstské náměstí z Celetné je uzavřen sovětskými vojáky. Prapory nad hlavou majestátního Husa neustále vlají. V jednom rohu náměstí zpívají občané státní hymnu. Diskuse se sovětským kapitánem pokračuje. Říká: "Všechno bude v pořádku." Lidé namítají: "Ale kdy? Až vy odejdete domů. Chcete být přece i dále naši přátelé."

V očích mnoha lidí jsou slzy. Kdyby přítomní sovětské vojáky a velitelé v nich dovedli číst, pochopili by. Ne, my nejsme zrádci.

(Práce, 2. zvláštní vydání, 21.8.1968.)

8.15 hod. Projev presidenta republiky L. Svobody, přenášený Čs. rozhlasem.

Drazí spoluobčané, v posledních hodinách vznikla v naší zemi složitá situace. V současné chvíli vám nemohu říci více k jejímu objasnění. Jako prezident československé socia-

listické republiky se k vám obracím s plnou odpovědností, kterou jsem s přijetím této funkce převzal, a naléhavě vás žádám, abyste zachovali plnou rozvahu a naprostý klid.

U vědomí své občanské odpovědnosti a v zájmu naší republiky nedopouštějte, aby došlo k nepředloženým akcím. S důstojností a kázní, kterou jste prokazovali v minulých dnech, vyčkejte dalších kroků ústavních orgánů republiky.

(Práce, 2. zvláštní vydání, 21.8.1968.)

Krátce před 9,00 hod. dočasně umkli hlasatelé pražského rozhlasu. Budovu rozhlasu obsadili sovětské vojáky, je slyšet rachot kulometných a samopalných salv a československá státní hymna.

Zpráva o situaci v Praze.

Psáno horkým perem

Uprostřed Václavského náměstí se již za časného rána shromáždili mladí lidé, kteří sem přijeli z ruzyňského letiště, kde sledovali přilet okupačních jednotek. Zablockované Václavské náměstí a celé centrum města způsobilo, že lidé, jezdící do zaměstnání museli opustit tramvaje a svoji cestu dojíti pěšky.

Od lidí na Václavském náměstí jsme se dozvěděli, že se před ÚV KSČ na nábreží střelelo. Jako corpus delicti svírali mladí československý prapor potřísněný krví.

Okamžitě jsme se rozjeli do nemocnice na Františku. Na ambulanci dosud ležel v bezvědomí mladý muž v saku (u kterého dosud nebyla zjištěna totožnost) s prústřelem hlavy. Jeho stav byl podle slov lékaře téměř beznadějný.

Další z postřelených, jak praví lékařský záznam, byl zraněn sovětským vojákem v 5.10 hod. Jeho zranění (prústřel ramene) není vážné.

Do třetice to nejsmutnější. Další z lidí, kteří byli postřeleni před budovou ÚV KSČ, zemřel.

Žena, o které se mezi lidmi tvrdilo, že byla přejetá okupačním transportérem, byla v nemocnici na Karlově náměstí. Její stav není vážný.

Poslední záběr: Před rozhlasem davy lidí s vlajkami. Transportéry se snažily proniknout k budově. Okamžitě je násle-

doval dav a okamžitě se barikády z aut přesouvaly do dalších přístupových ulic.

Nálada mezi lidmi se mění. Dochází někdy k diskusím, které by si vzájemně měly obě diskutující strany odpustit. Tato situace, kdy je Praha v obsazení okupačních jednotek, potřebuje klid a rozvahu, kterou zmůžeme daleko víc než diskusemi.

Dochází i k šíření nepravdivých informací. Zastavili jsme na cestě k rozhlasu řidiče sanitky rychlé pohotovostní služby. Sděлил nám, že jejich sanitky nechtějí okupační jednotky nikam pouštět. Že prý po našich lékařích střílejí. Jmenovitě u nemocnice na Františku. Byli jsme na tomto místě a k žádné střelbě na naše lékaře nedošlo.

Po příjezdu do redakce jsme zaslechli další poplašnou zprávu: V Karlíně jde průvod našich lidí s trikolorem a vlajkami proti ozbrojeným okupačním vojákům.

Napjatá situace v Praze stále trvá. Naše horké pero se zřejmě neochladí. Utíkáme do auta pro další informace.

Zachovejte prosím klid, nedopusťte, aby provokacemi došlo k dalšímu prolití krve!

x

Po dlouhých diskusích a tahanicích, aby okupační vojáci odešli od rozhlasu, se rozhodl pod nátlakem našich lidí jeden sovětský důstojník k odchodu.

Pro Pražany to již byla známá věc, která jen znamenala, že okupační vojska se pokusí obejít lidmi zablokovanou ulicí z jiné strany. Proto se okamžitě jak lidé tak autobarikády přesunuly do příčných ulic.

Stál jsem v jedné z příčných ulic, když z jednoho sovětského transportéru vystřelil sovětský kapitán. To byl jen povel pro další vojáky v ostatních transportérech, aby jako barbaři ostřelovali již tak dost oprýskané vinohradské domy. Stál jsem pět metrů od střílejících vojáků, a mohu říci, neznaje situaci německé okupace, že to ve mně vyvolalo dost nepříjemné pocity. Díval jsem se na utíkající a padající staré lidi.

Stál jsem s očima vytřeštěnými nad bezbranností okolostojících Pražanů, a ptal jsem se, proč a nebo čím byl veden ten ruský voják, který dovedl stisknout spoušť samopalu v zemi jemu přátelské?

Co vyvolalo tuto střelbu? Sovětští vojáci ještě ve Vinohrad-

ské ulici použili zbraní, rozstříleli okna stojící tramvaje a demolovali osobní auto. Věřím, dívá se na mladé okupační vojáky, že byli značně znervóznění. Nesmíme zapomenout, že mnoho Pražanů, obzvláště mladých, umí rusky, takže to, co říkali vojákům se zbranemi v rukou, nebylo pro ně jistě příjemné.

Proč ta nervozita? Proč násilí? Proč používání zbraní? Kde je ta sovětská klidná diplomatická rozhodnost? Měl jsem rád sovětské lidi, především mladé lidi. A věřte mi, dívá se na střílející sovětské jednotky, styděl jsem se za své tehdejší přátelství. Nejenom za sebe, ale především za ně.

To, co jsem napsal, bylo psáno horkým perem, které zřejmě dnes nevychladne. Pro novináře by se zdála tato situace dobrým soustem. Nevěřte tomu. Ze střelby, utíkajících a schovávajících se starých lidí je mi smutno.

Bylo 7.30 hod.

Okupační vojska putují sem tam, připadá mi to jako bludiště. Velitelé se dohadují. Vědí vůbec okupační vojáci, oč tady jde? Co chtějí, proč přišli? Ten pohyb bez cíle, střelba, vytřeštěné oči mladých sovětských chlapců v okupačních uniformách, kteří se bezradně soustřeďují kolem svých velitelů jen podtrhují moji domněnku, že nevědí vůbec co chtějí.

Kde je to sovětské "vot eto vaše dělo", které se ozývalo v minulých dnech?

x

8,15 hodin.

V 8.45: V tu chvíli Praha vyzvala Ostravu, aby převzala vysílání: Ostrava se okamžitě přihlásila ke slovu a začala předčítat telegramy a dopisy ze závodů celé republiky, které projevují své odhodlání poskytovat i nadále svou plnou podporu legálním orgánům naší republiky.

Zatímco nasloucháme televizi a rozhlasu, táhnou pod okny naší redakce davy Pražanů s čs. státními vlajkami a provolávají slávu Dubčekovi. Z druhé strany projíždějí sovětské tanky, vítané pískotem a sevřenými pěstmi Pražanů. Lidé na ulicích pláčí. Jsou to scény jako vystřižené z týdeníků 15. března 1939.

10 minut před devátou se na obrazovkách objevují televizní pracovníci z nového pracoviště: Chvíli slyšíme jejich hlas, pak obraz oněmí. Po několika minutách se zvuk vrací. Hlasatelé vyzývají k podpoře ústavních orgánů. Ale to je konečně zbytečné, protože v těchto chvílích není jediného charakterního člověka, kte-

rý by i bez výzev nejednal tak, jak mu káže jeho čest a svědomí.

x

Z redakce do ulice, tam a zpátky, to je dnešní novinářská činnost snad všech redaktorů v Praze. Je 8.30 hod. Vysílá Československý rozhlas. Nepřipomíná vám to památná slova, znějící z rozhlasových přístrojů v roce 1945? Ach, ano - dnes v úplně obráceném poměru.

Bylo 8,35 hod., kdy od rozhlasu vyjelo několik nákladních aut s Pražany. V rukou drželi vlajky a úplně první jelo auto, na jehož kapotě seděl asi 19letý chlapec s rozraženým čelem. Ptali jsme se ho, kde k ránu přišel. "Udeřil mne pařbou sovětský důstojník." Další chlapec na chodníku nám ukazoval projektily sovětských nábojů. Řada vozů se zpívajícími lidmi (Nad Tatrou sa blýská, hromy divo bijú) projížděla Václavským náměstím na Staroměstské náměstí. Hned za nimi sjížděly od rozhlasu sovětské transportéry a tanky.

Co si o nás a o našem dění myslí prostí vojáci s vyplašenými obličejí?

Záznam z rozhovoru:

Ruský desátník z transportéru poznávací značky 3-10 v bílém trojúhelníku: "Jsme tady pro udržení pořádku." Tak nevíme, k jakému udržení pořádku, když jsme tady žádný nepořádek neměli. Staré české přísloví praví: Udělej si pořádek před svým vlastním prahem.

Ještě jeden zajímavý poznatek z poslechu diskusí mezi Pražany a okupační sovětskou armádou.

Ruský desátník: "Nic vám neuděláme, nemáme zájem vám ubližovat. Vezmeme si jen pár lidí." Zase nás napadá: které lidi odvezou? A co to má znamenat, ptáme se se vši skromností. Kde je "vot eto vaše dělo"?

Jeden z Pražanů se zeptal: "A co Dubček, to je ten kapitalista?"

Sovětský voják: "Dubček je kapitalista, ano, ale také nacionalista." K tomu není zapotřebí komentáře.

8.50 hodin - Rozhlas.

Před budovou sovětské okupační jednotky. Zdemolovaná auta. - Sestrílená omítka ze zdi domů. Sklo na ulicích. Okupační jednotky vytlačují silou naše občany od rozhlasu. Ani zde se to neobej-

jde bez násilností. Jaroslav Zelený, student, narozený v roce 1945, byl bodnut sovětským vojákem.

9 hod. - Václavské náměstí.

Auta, která jela na Staroměstské náměstí, se vracejí na Václavské náměstí. Z vozů se ozývá: Rusové go home.

Vyšli jsme opět do ulic, abychom se ocitli v palbě sovětských samopalů. Před budovou rozhlasu najel okupační tank do nákladního auta, které tvořilo barikádu. Nárazem vznikl oheň, který zachvátil nejen nákladní auto, ale i tank.

Mezi sovětskými vojáky nastal zmatek. Tanky ve snaze uniknout ohni přejely (doslova převálcovaly) autobusy a nákladní auta, která tvořila barikády.

Z Vinohradské k Muzeu se soustředilo přes patnáct tanků, ty začaly bez důvodu ostřelovat nejen okolní budovy, ale i památnou budovu Národního muzea. Po jejich zákroku vypadalo průčelí muzea jako cedník - jistě známý obraz z války.

Na schodišti před Muzeem leželi omítkou i střelami k zemi přibití lidé.

Po Václavském náměstí jde průvod Pražanů se zakrvácenou vlajkou.

Byli jsme mezi lidmi pod střelami přímo u rozhlasu. Kryli jsme se před sprškou střel. Můžeme podat reálný obraz této odporne situace. K tomu chceme jen dodat, že tento počín sovětských jednotek, nám je nepochopitelný.

(Svobodné slovo, 22.8.1968.)

9,30 hod.

Záznam o telefonickém rozhovoru poslance Poledňáka s prezidentem republiky.

21. srpna 1968 v 9,30 hod. jsem volal Kancelář prezidenta republiky. U telefonu byl vedoucí Kanceláře dr. Ladislav Novák. Žádal jsem ho, aby zprostředkoval členům předsednictva NS, které v této chvíli zasedá, přijetí u prezidenta republiky.

Soudruh Novák konzultoval tuto žádost s prezidentem republiky, který byl přítomen. Po krátké pauze převzal telefonický rozhovor prezident republiky Ludvík Svoboda. Vysvět-

lil jsem, že předsednictvo NS v tomto okamžiku vykonává funkci pléna NS a že považujeme za nutné poradit se o otevření pléna NS a konzultovat aktuální situaci.

Soudruh Svoboda mi sdělil, že právě požádal, aby mu byla poskytnuta možnost projet Prahou, vidět situaci a navštívit předsednictvo ÚV strany. Sdělil mi, že o jeho žádosti má být rozhodnuto. Neřekl mi, kým. Ptal se rovněž na přítomnost s. Smrkovského. Sdělil jsem mu, že není přítomen, že s ním nemáme spojení a nevíme, kde je.

Soudruh Svoboda pak projevil souhlas, že poté, kdy uskuteční projíždku Prahou a návštěvu předsednictva ústředního výboru - bude-li mu poskytnuta tato možnost - přijme delegaci předsednictva NS. Bude to pravděpodobně v poledních nebo odpoledních hodinách.

Hovořil posl. Poledňák

Poznámka redakce:

Ve své dopolední schůzi zvolilo předsednictvo NS delegaci (vedoucí posl. Zdeněk Fierlinger, členové: místopředsedové NS ss. Andrej Žiak a Josef Zedník, posl. Alois Poledňák, posl. Dušan Špálovský a generální tajemník NS s. Vladimír Kaigl), jejímž posláním bylo sdělit stanovisko předsednictva NS k situaci velvyslanci SSSR a ihned poté navázat osobní spojení s prezidentem republiky s. Svobodou.

(Materiály Národního shromáždění.)

10,00 hod. Sovětské jednotky začaly vyklízet redakci a tiskárnu Rudého práva v Praze.

Občané, soudruzí, přátelé!

Redakce Rudého práva byla obsazena vojenskou jednotkou a postupně od 10. hodiny vyklizena. Pokud jsme mohli, setrvali jsme na svých místech a pracovali. Ve 13.00 hod. ultimativně musí odejít všichni redaktori, sazeči a tiskaři z areálu našeho vydavatelství.

Musíme dočasně přerušit vydávání našeho listu a doufáme, že ne na dlouho. Rudé právo bude bezvýhradně podporovat Dubčekovo vedení, bojovat za suverenitu našeho státu, za právo naší komunistické strany ve své zemi, hledat vlastní cestu budování socialismu. Hlavním heslem obrodného procesu socia-

lismu bylo

VRÁTIT SOCIALISMU LIDSKOU TVÁŘ!

Tomu zasvětíme všechno své úsilí. Víme, stejně jako vy všichni, že socialismus lidský se nedá budovat ve stínu dělových hlavní. Žádáme rezolutně představitele intervenujících států, aby odvolali svá vojska z našeho území!

Jsem dostatečně silní, abychom si své vlastní problémy řešili sami a dostatečně odpovědní, abychom věděli, jaké jsou naše povinnosti internacionální.

Komunisté, občané, mládeži: semkněte se v nerozborné jednotě! S rozvahou, ale s neodchýlným důrazem stůjte za svým prezidentem, za svou vládou, za svou komunistickou stranou!

Bude-li třeba, Rudé právo bude opět vycházet i za cenu nebezpečí života jeho redaktorů.

Kolektiv Rudého práva

10,07 hod. Zahájena 85. mimořádná schůze předsednictva Národního shromáždění (přerušena v 10,20 hod.). Předsednictvo NS přijalo výzvu adresovanou předsedům vlád a předsedům parlamentů pěti států podílejících se na obsazení Československa, podepsanou 16 členy PNS, schválilo dopis PNS sovětskému velvyslanectví a určilo delegaci, jejímž posláním bylo sdělit sovětskému velvyslanci stanovisko PNS k situaci a ihned poté navázat osobní styk s prezidentem republiky. Složení delegace: poslanci Fierlinger (vedoucí delegace), Poledňák, Špálovský, Zedník, Žiak a gen. tajemník NS doc. Kaigl. Delegace odjela v 10,20 hod. na sovětské velvyslanectví.

Předsednictvo Národního shromáždění, řádně svolané na den 21.8.1968, přijalo na své schůzi toto prohlášení:

Předsedům vlád a předsedům parlamentů SSSR, PLR, MLR, NDR, BLR:

Předsednictvo Národního shromáždění vyjadřuje hluboký a zásadní nesouhlas s postupem spojeneckých vojsk, která dnes začala bezdůvodně obsazovat naši zemi. Došlo tak k porušení suverenity našeho státu, které je naprosto nepřípustné v našich vzájemných vztazích.

Žádáme Vás co nejnaléhavěji v okamžicích, kdy se na ulicích Prahy ozývají výstřely, abyste dali ihned rozkaz k o-

kamžitému stažení všech vojsk z území ČSSR.

V Praze 21.8.1968 Předsednictvo Národního shromáždění

Přítomní: Fierlinger Zdeněk	Zedník Josef
Valo Jozef	Žiak Andrej
Petrusová Antónia	Pospíšil Antonín
Hofman Leopold	Kučera Václav
Pelikán Jiří	Poledňák Alois
Lacina Jiří	Géryk Rudolf
Bichler Antonín	Bilková Jarmila
Čáp Josef	Laštovička Bohuslav
pos. Borůvka Josef	Míková Marie

Generální tajemník NS: Vladimír Kaigl

Tajemník předsednictva NS: Oldřich Kučera

(Materiály Národního shromáždění.)

10.15 hod. Výzva představitelů tvůrčích a uměleckých svazů vysílaná v televizi, opakovaná v rozhlasu: Ve 12.00 hod. bude dvouminutová manifestace, při níž se zastaví všechn provoz v ulicích. Tím také uctíme památku těch, kteří již padli.

Po 10.00 hod. MV KSČ vydal prohlášení ke komunistickým a dělnickým stranám světa a stanovisko k situaci adresované občanům hlavního města.

Po celý den a po celou noc až do 6 hod. ráno 22. srpna byl z budovy MV KSČ v Praze udržován telefonický styk s krajskými sekretariáty KSČ v českých zemích a s MV KSS v Bratislavě a průběžně zajišťováno soustředění delegátů zvolených na XIV. mimořádný sjezd KSČ. (OS)

Městský výbor KSČ v Praze zasedal nejprve v Celetné, později ve Sněmovní ulici. Dopoledne byly vyslány do krajů spojky, aby zajistily příjezd delegátů XIV. mimořádného sjezdu KSČ do Prahy. (OS)

Komunistickým a dělnickým stranám celého světa!

Soudruzi, Československá socialistická republika byla dnes proti vůli vlády, Národního shromáždění, vedení KSČ a všeho lidu okupována vojsky pěti států Varšavské smlouvy.

Vzhledem k tomu, že budova ÚV KSČ, kde zasedá předsednictvo ÚV KSČ, je obsazena okupačními vojsky, obrací se

městský výbor KSČ v Praze ke všem komunistickým a dělnickým stranám:

. Soudruzi, protestujte proti tomuto bezpříkladnému porušení socialistického internacionalismu!

. Žádejte ústřední výbery komunistických stran SSSR, Polska, Maďarska, Bulharska a NDR, aby přes dočasnou přítomnost okupačních jednotek nebyla paralyzována činnost ÚV v čele s A. Dubčekem a činnost Černíkovy vlády!

. Žádejte okamžité stažení okupačních vojsk!

. Vyzýváme vás, abyste uvážili potřebu okamžitého svolání porady komunistických a dělnických stran, která by zaujala patřičné stanovisko k aktu bezpráví vůči československému lidu a jeho KSČ.

Současně se předsednictvo rozhodlo informovat o vzniklé situaci rumunské a jugoslávské velvyslanectví a požádat je o vyřízení vzkazů ústředním výborům jejich komunistických stran. Požaduje, aby tyto orgány se urychleně zabývaly vzniklou situací v ČSSR.

Městský stranický orgán ujišťuje Pražany, že je v plné aktivitě a žádá o plnou podporu svých snah.

MĚSTSKÝ VÝBOR KSČ V PRAZE

(Večerní Praha, 21.8.1968.)

Stanovisko MV KSČ v Praze

Soudružky a soudruzi, drazí spoluobčané hlavního města!

Městský výbor Komunistické strany Československa v Praze se plně staví za prohlášení předsednictva ústředního výboru strany a vlády ve věci protiprávní okupace naší socialistické republiky. Vzhledem k tomu prohlašuje městský výbor:

1. Považujeme se za podporovatele a pokračovatele politiky Dubčekova vedení v Praze a za mluvčího pražského lidu.
2. Vysíláme delegaci na předsednictvo ÚV KSČ a žádáme o kontakt s ním. Vysílejte řádně označené delegace k našim legálním stranickým a státním orgánům a žádejte o kontakt s nimi.

3. Zachovejte klid v ulicích, nevystavujte se žádným nepředloženostem.

Dnes ráno projednalo předsednictvo MV KSČ současnou situaci na území hlavního města Prahy. Znovu apeluje na vše-

chny Pražany, aby zachovali klid v ulicích, nedali se získat k žádným provokacím a umožnili tak stranickým a státním orgánům navázat účinné kontakty k jednání.

(Večerní Praha, 21.8.1968.)

V průběhu dne zveřejnila řada organizací stanovisko k okupaci.

Prohlášení SPB

Předsednictvo ÚV Svazu protifašistických bojovníků a všechny odbojové složky vyslovují bezvýhradnou podporu ústavním představitelům ČSSR s prezidentem republiky Ludvíkem Svobodou, plnou důvěru a podporu ústřednímu výboru KSČ v čele se s. Alexandrem Dubčekem a celému dubčkovskému vedení. Vyzýváme všechny české a slovenské odbojáře, aby ve spolupráci s ostatními organizacemi Národní fronty podporovali a plnili směrnicе legální vlády v této závažné chvíli. Věříme, že tak jako tomu bylo v minulosti i nyní ukáží naši odbojáři vysokou politickou a národní uvědomělost a pohotovost v zájmu pomoci ohrožené vlasti.

(Práce, 2. zvláštní vydání, 21.8.1968.)

Prohlášení branného a bezpečnostního výboru NS

Branný a bezpečnostní výbor Národní shromáždění vyzývá všechny příslušníky Čs. lidové armády a Sboru národní bezpečnosti, aby zůstali věrni Alexandru Dubčekovi, ústřednímu výboru KSČ a prezidentu republiky Ludvíku Svobodovi.

Branný a bezpečnostní výbor je vyzývá, aby odmítli propůjčit se k činům, které by poskvřily čest těchto důležitých národních orgánů. K těmto slovům se připojují i členové branného a bezpečnostního výboru.

(Práce, 2. zvláštní vydání, 21.8.1968.)

Prohlášení předsednictva Svazu čs. novinářů

V těchto těžkých chvílích se sešlo předsednictvo Svazu českých novinářů, aby vyjádřilo znovu pevnou víru v cestu, kterou naše komunistická strana, naše vláda, celý náš národ nastoupily po lednu. Chceme znovu před celým národem prohlásit, že zůstaneme pevně za prezidentem Svobodou, za řádně zvoleným předsednictvem ÚV KSČ a soudruhem Dubčekem,

za zákonnou vládou vedenou Oldřichem Černíkem, za vedením NS v čele se soudruhem Smrkovským. Nikomu jinému sloužit nechceme a nemůžeme. Vyzýváme všechny novináře, aby vytrvali v duchu pokrokových a demokratických tradic našeho lidu a neučinili nic, za co by se v budoucnu mohli stydět.

(Večerní Praha, 21.8.1968.)

Rada NVP: Zachovejte klid a pořádek

Rada Národního výboru hlavního města se obrací na všechny Pražany a vyzývá je, aby zachovali klid a rozvahu a pořádek v našem stověžatém městě. Provádí opatření, aby chod městského hospodářství včetně zásobování byl zajištěn. Žádá všechny Pražany, aby zbytečně netvořili fronty před obchody, zejména potravinářskými, protože zásobování všech obyvatel se zabezpečuje. Rada Národního výboru hlavního města Prahy se obrací na všechny pracovníky Dopravního podniku hlavního města Prahy s výzvou, aby svou ukázněností pomohli zabezpečit plynulý chod všech prostředků hromadné dopravy v Praze. Ty pracovníky, kteří zatím nenastoupili ještě do práce, žádáme, aby okamžitě nastoupili na svá místa.

(Večerní Praha, 21.8.1968)

Prohlášení sekretariátu ÚRO a předsedů ÚV odborových svazů

Sekretariát Ústřední rady odborů se zabýval na společné schůzi s předsedy ústředních výborů odborových svazů a vedoucích pracovníků ÚRO a ÚVOS situací, která vznikla obsazením našeho území spojeneckými vojsky Varšavské dohody.

Účastníci společné schůze se v této vážné situaci plně staví za presidenta republiky L. Svobodu, za vládu ČSSR, vedenou inž. Oldřichem Černíkem, za Národní shromáždění a za předsednictvo ÚV KSČ v čele s Alexandrem Dubčekem.

Obracíme se ke všem odborovým orgánům a organizacím, k odborovým funkcionářům a členům ROH a jejich prostřednictvím ke všem pracujícím, aby svým rozvázným postojem plně podpořili úsilí vlády, Národního shromáždění a vedení KSČ k zachování klidu a pořádku v naší zemi, které jsou rozhodující podmínkou našeho dalšího socialistického vývoje a státní a národní suverenity.

Vyzýváme všechny odboráře, všechny naše pracující:

Zabraňte panice a provokacím a usilujte na svých pracovištích o klid a pořádek!

Nedopusťte, aby došlo k poruchám v národním hospodářství, v dopravě a v zásobování obyvatelstva, které by mohly ještě více ztížit postup vlády a vedení strany v řešení vzniklých problémů.

Podporujte opatření a rozhodnutí vlády, Národního shromáždění, ÚV KSČ a Ústřední rady odborů. Projevte svoji socialistickou uvědomělost v důvěře v tyto orgány a nadále podporujte a rozvíjejte proud iniciativy k podpoře společných zájmů.

Sekretariát ÚRO a předsedové ÚVOS

Všem odborovým organizacím světa!

V noci z 20. na 21. srpna 1968 byla Československá socialistická republika okupována vojsky Sovětského svazu, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Bulharské lidové republiky a Maďarské lidové republiky.

Stalo se tak bez vědomí presidenta ČSSR, vlády, Národního shromáždění a ústředního výboru komunistické strany. Tato bezdůvodná, zákeřná okupace naší mírumilovné socialistické vlasti je v naprostém rozporu s mezinárodním právem a Chartou Spojených národů. Naše země byla okupována proto, že chceme dospět k socialismu lidskému a hluboce spravedlivému, cestou, která nejlépe odpovídá našim podmínkám a možnostem.

Vyzýváme vás jménem pěti a půl miliónu československých odborářů a všech pracujících, abyste v zájmu lidskosti všemi prostředky protestovali proti tomuto násilnému činu!

Sekretariát Ústřední rady odborů a
předsedové ústředních výborů odbo-
rových svazů

10,45 hod. Předsednictvo NS vydalo zprávu o průběhu svého zasedání a o krocích, jež podniká. Opakovalo výzvu všem poslancům, aby se dostavili na svolanou schůzi pléna NS. (Dopis presidenta republiky o svolání NS zaslán dodatečně.)

Zpráva z předsednictva NS - 21.8.1968 - 10,45 hod.

Předsednictvo NS na své mimořádné schůzi dne 21. srpna 1968 zasedá od ranních hodin a jedná o vážné situaci, která vznikla obsazením ČSSR vojsky SSSR, NDR, PLR, MLR a BLR.

Předsednictvo NS usiluje o navázání kontaktů k jednání s velvyslancem SSSR v Praze a s velitelem vojsk na území republiky.

Předsednictvo NS, opírajíc se o své ústavní postavení, je na svém místě. Snaží se o navázání spojení s presidentem republiky a předsednictvem vlády. O výsledcích jednání bude obyvatelstvo podle možností informováno.

Předsednictvo NS zdůrazňuje, že na území republiky platí zákony republiky, vyzývá obyvatelstvo k jejich respektování a žádá, aby se obyvatelé vystříhali všech akcí, které by mohly být považovány za provokace, aby se tak předešlo zbytečnému krveprolití.

Předsednictvo NS znovu vyzývá všechny poslance NS, aby se neprodleně dostavili na svolanou schůzi pléna NS. Žádá poslance, aby použili všech dostupných dopravních prostředků. Zároveň žádá KNV a ONV, aby pomohly dopravními prostředky poslancům NS.

J. Valo v.r.
I. místopředseda NS

(Materiály Národního shromáždění.)

11,30 hod. Čs. rozhlas: V dopoledních hodinách 21.8. zasedal ústřední výbor strany socialistické a vydal prohlášení k situaci.

Jediné řešení - odchod vojsk

Předsednictvo ústředního výboru Československé strany socialistické se na svém mimořádném zasedání zabývalo vážnou situací, která nastala okupací území Československé socialistické republiky spojeneckými vojsky Varšavské smlouvy. Předsednictvo konstatovalo, že žádný ústavní orgán ČSSR nepožádal ani jednoho z účastníků Varšavské smlouvy o podobný vojenský zásah - a že tudíž došlo k hrubému porušení naší státní suverenity. Pro takový zásah nebyly dány, zejména po jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě, žádné předpoklady.

Československá socialistická republika důsledně dodržovala všechny smluvní závazky vůči svým partnerům z Varšavské smlouvy: proto se domníváme, že akt okupace československého území je nejen hrubým porušením smluvních závazků, ale také základních principů vztahů mezi civilizovanými, zejména pak socialistickými státy. Jsme přesvědčeni, že obsazení Československa navíc poškozuje zájmy nejen společenství socialistických zemí, ale i zájmy pokrokových sil ve světě. Vzhledem k těmto skutečnostem a k situaci, která se vytvořila, považuje předsednictvo ústředního výboru Čs. strany socialistické za jediné možné řešení okamžitý odchod okupačních vojsk ze svrchovaného území ČSSR, což je také jednomyslným přáním všeho našeho lidu. Tento postup je nezbytný, aby byla zachována legalita činnosti našich státních orgánů a dalšího jednání o požadavcích našich partnerů ve Varšavské smlouvě.

Československá strana socialistická se plně staví za prohlášení presidenta Československé socialistické republiky Ludvíka Svobody, v němž bylo zdůrazněno, že jediné legální orgány mají právo jednat za československý lid.

Jako politická strana plně stojíme za presidentem Československé socialistické republiky Ludvíkem Svobodou, jako jediným zákonným presidentem naší země, plně stojíme za naším Národním shromážděním v čele s jeho předsedou Josefem Smrkovským, za naší vládou v čele s jejím předsedou ing. Oldřichem Černíkem, a plně stojíme za dnešním vedením Komunistické strany Československa v čele s Alexandrem Dubčekem.

Směr nastoupený v souladu s humanistickými a demokratickými tradicemi našeho lidu po lednovém plénu ÚV KSČ je správný a plně odpovídá tužbám a přáním všeho našeho lidu.

Kdyby okupace Československa pěti armádami Varšavské smlouvy neměla být v nejbližší době skončena, pak veškeré důsledky za další vývoj v této zemi jde na vrub zemí, které nás okupují. Domníváme se, že žádná kolaborantská vláda nedokáže přesvědčit československý lid, že socialismus lze budovat pod bodáky, byť spojeneckých a bratrských armád. Taková vláda (i kdyby snad došlo k jejímu vytvoření) bude československým lidem nenáviděna a izolována, pod vedením takové vlády se Československo skutečně stane velmi slabým místem Varšavské smlouvy.

Předsednictvo Československé strany socialistické se obrací ke všem svým příslušníkům, ke všemu československému lidu, aby v těchto pohnutých dobách zachovali klid, věrnost zákonité vládě a všechny snahy lidí předlednového mocensko-byrokratického režimu o jejich návrat do funkcí a vedoucích míst otevřeně odmítlo. Zůstaňme věrni našim národně-demokratickým a humanistickým ideálům, zůstaňme jednotní ve svém postoji k okupaci Československa. Dějiny odsoudí tuto okupaci; naše spravedlivá věc, jak to bylo již mnohokrát v historii našeho lidu, zvítězí.

(Svobodné slovo, 22.8.1968.)

11,43 hod. Zahájena schůze poslanců Národního shromáždění, která po přerušení ve 12,15 hod. byla znovu zahájena ve 14,35 hod. jako 26. mimořádná schůze pléna NS. (Materiály NS.)

12,00 hod. Generální stávk. Přesně ve dvanáct hodin ustal v Praze veškerý pohyb v ulicích. Občané uposlechlí výzvy představitelů tvůrčích a uměleckých svazů ke dvouminutové protestní stávce proti okupaci naší země. (Lidová demokracie, 21.8.1968.)

Kolem poledne. Sovětská vojska obsadila a tanky obklíčila vysílač Cukrák u Zbraslavi. (R.)

12,25 hod. Čs. rozhlas vysílal zprávu MV KSČ, aby se všechny KV KSČ vyjádřily k okamžitému svolání XIV. mimořádného sjezdu KSČ.

12,25 hod. Čs. rozhlas vysílal v několika jazycích výzvu spisovatelům, intelektuálům a umělcům celého světa, kde se mj. říká: Stalinismus znemožnil perspektivu lidského socialismu. ČSSR stála v čele nové cesty proti tomuto zlu. Okupace ČSSR zasadila ránu všem pokrokovým silám na světě. Žádáme, aby se pokrokové osobnosti na celém světě postavily nejen za naši zemi, ale i za sebe a nedovolily, aby bylo zneužito jejich jmen. Podepsán Svaz spisovatelů, výtvarných umělců, architektů, filmových a televizních pracovníků, novinářů ČSSR.

12,30 hod. Čs. rozhlas: Tragická bilance dnešního dopoledne: ČTK byla informována pražskou záchrannou službou, že v nemocnici

do této chvíle je 25 raněných od rozhlasu, z Klárova a Václavského náměstí; zranění byli střelnou zbraní. Jsou již také mrtví.

12,30 hod. Čs. rozhlas: ČTK obdržela neoficiální zprávu, že s. Dubček, Smrkovský, Černík, Kriegel jsou stále drženi v budově ÚV KSČ a s. Císař v Bartolomějské ulici.

12,55 hod. Čs. rozhlas vysílal prohlášení skupiny členů čs. vlády.

Vzhledem k tomu, že nebylo možno dokončit dnešní noční zasedání vlády, které mělo pokračovat ráno, aby se dále prodiskutovala vzniklá situace a schválil dopis vládám států Varšavské smlouvy, sešla se skupina podepsaných ministrů a prohlašuje:

1. Stojíme všichni pevně za všemi legálně zvolenými ústavními a politickými orgány a stojíme pevně za dnešním prohlášením předsednictva ÚV KSČ, určeným všemu lidu.

2. Považujeme obsazení ČSSR, které se událo bez souhlasu a bez vědomí čs. vlády, za nezákonný akt, odporující mezinárodnímu právu a zásadám socialistického internacionalismu.

Podepsaní ministři, kteří se mohli sejít, vynaloží veškeré úsilí, aby vláda mohla pokračovat ve své snaze o zachování suverenity naší socialistické republiky. Vyzýváme všechny občany, aby to vládě umožnili zachováním rovnováhy a klidu.

Podepsaní ministři: Ing. Julius Hanus, prof. dr. Vladimír Kadlec, Ing. Josef Krejčí, Božena Macháčová, František Penc, Ing. Stanislav Rázl, ing. Bohumil Sucharda, ing. Václav Valeš, Michal Štancel, dr. ing. Vladislav Vlček, Dr. Václav Hromádka (místopředseda ÚKLK).

Jak sdělil ČTK sekretariát ministra Valeše, připojují svůj podpis k prohlášení ministrů také ministři Galuška, Kučera a Pavel.

(Lidová demokracie, 2. zvl. vydání, 21.8.1968.)

Zpráva o situaci v Praze.

Omezená železniční doprava

Jak dnes po 13. hodině, informoval zpravodaje ČTK náčel-

ník Severozápadní dráhy ing. L. Kašpar, jsou okupována a vyřazena z provozu pražská nádraží Hlavní a Střed. Je znemožněn pohyb vlaků přes smíchovský železniční most v Praze. Vlaky dojíždějí do okrajových pražských nádraží.

Osobní přeprava je zablokována rovněž v Brně a Plzni. Nákladová doprava pracuje celkem normálně a soustřeďuje se na zásobování obyvatelstva. Na okupovaných nádražích cizí vojáci znemožňují železničním zaměstnancům pohyb a ruší i jejich telefonní spojení.

Veřejnost se vyzývá, aby omezila cesty po železnici. (Lidová demokracie, 21.8.1968.)

13,30 hod. Čs. rozhlas zveřejnil provolání čs. zahraničních vojáků druhé světové války adresované sovětským vojákům, v němž se mj. praví:

My zahraniční vojáci druhé světové války, především my, kteří jsme po boku vás, sovětských vojáků, osvobodovali tuto republiku, bojovali proti německému fašismu, obracíme se na vás s touto výzvou! Naše republika až do dnešního dne žila poslední měsíce v klidu, nikým nebyla ohrožena. ÚV KSČ pod vedením s. Dubčeka, za kterým se shromáždil téměř celý národ, se právě připravuje na svůj vpravdě historický sjezd, který znamená důležitý mezník v historii socialismu. Nepotřebujeme žádné pomoci ze zahraničí, nikoho nevoláme na pomoc, kterou nepotřebujeme. Jako druhy ve zbrani vás zapřísaháme, neznásilněte rudými zbraněmi malé národy Čechů a Slováků, přinesete nám neštěstí, přinesete ho i sobě. Násilím nelze prosazovat velkou myšlenku socialismu. Naopak tímto **zášahem** jste prokázali platnou službu našim odpůrcům. V čem by potom byl rozdíl proti našemu obsazení v r. 1939?

Ústřední výbor I. a II. odboje.

Zpráva o situaci v Praze.

Praha bez benzínu

Jak ve středu ve 14,00 hod. sdělil zpravodaj ČTK technický náměstek ředitele Pražského dopravního podniku J. Kučera, je autobusová a tramvajová doprava v Praze úplně zastavena. Nedostává se pohonných hmot, protože n.p. Benzina byl okupován cizími vojsky. Podle kusých hlášení bylo při

záboru Prahy poškozeno nebo zničeno asi 20 autobusů a asi 10 tramvajových souprav.

(Lidová demokracie, 21.8.1968.)

Krátce po 14,00 hod. A. Dubček, J. Smrkovský, Zd. Kriegel a J. Špaček byli převezeni sovětským obrněným transportérem z budovy ÚV KSČ na neznámé místo. (OS)

14,35 hod. Zahájena přerušená schůze poslanců NS, která jako 26. mimořádné zasedání pléna NS schválila dosavadní kroky předsednictva NS, projednala situaci a vydala toto prohlášení:

Poslanci Národního shromáždění, kteří se sešli na výzvu předsednictva Národního shromáždění v poledních hodinách dne 21. srpna, pokládají za nutné ve chvíli, kdy zákonná vláda a ostatní ústavní orgány nemohou sdělit své stanovisko k současné situaci a plnit své ústavní funkce, prohlásit:

1. Ztotožňujeme se s prohlášením předsednictva ÚV KSČ a předsednictva NS, které označuje okupaci Československa armádami pěti zemí Varšavské smlouvy za porušení mezinárodního práva, ustanovení Varšavské smlouvy a zásad rovnoprávných vztahů mezi národy.

2. Žádáme, aby ústavní činitelé především prezident republiky Ludvík Svoboda, předseda vlády Ing. Oldřich Černík, předseda Národního shromáždění Josef Smrkovský, první tajemník ÚV KSČ Alexander Dubček, předseda ÚV Národní fronty dr. František Kriegel, předseda České národní rady dr. Čestmír Císař a další byli propuštěni z internace a tak mohli vykonávat ústavní funkce, které jim svéprávný lid této země svěřil. Rovněž delegace Národního shromáždění, kterou jsme vyslali na sovětské velvyslanectví v dopoledních hodinách, se dosud nevrátila.

3. Protestujeme proti tomu, že Národnímu shromáždění, vládě, složkám Národní fronty a jejich představitelům je bráněno ve vykonávání jejich zákonných práv a trváme na svobodě jejich pohybu a shromažďování.

4. Žádáme kategoricky okamžitý odchod vojsk pěti států Varšavské smlouvy, dodržování Varšavské smlouvy a plné res-

pektování státní suverenity Československé socialistické republiky. Obracíme se na parlamenty všech zemí a světové veřejné mínění, aby podporovaly naše zákonné požadavky.

5. Pověřujeme delegaci NS ve složení: s. Marie Míková, Josef Macek, František Vodslon, Pavlo Rapoš, Josef Pospíšil a Václav Kučera, aby vstoupila ve styk s předsedou NS s. Smrkovským, s prezidentem republiky L. Svobodou a s předsedou vlády Ing. Černíkem, aby je informovala o tomto usnesení a dohodla s nimi další postup. O výsledcích jednání podá delegace NS bezprostředně zprávu československému lidu.

6. Vyzýváme všechny lid v naší zemi, aby se neuchyloval k násilným akcím proti okupačním vojskům, aby se nedal vyprovokovat různými silami, které si chtějí obstarat důkazy pro oprávněnost intervence a využít situaci k samozvaným akcím.

Pracující lidé, občane!

Zůstaňte na svých pracovištích a chráňte své závody. Použijte pro další rozvoj socialismu v Československu všechny demokratické prostředky.

Bude-li nutné, budete určitě schopni bránit se i generální stávkou. Dobrý život této země může zaručit jen lid, který v ní žije a pracuje.

Žijeme těžké hodiny.

Věříme, že z nich vyjdeme se vztyčenou hlavou a rovnou páteří.

Toto prohlášení bylo přijato všemi přítomnými poslanci.

J. Valo v.r.

I. místopředseda NS

(Materiály NS.)

V odpoledních hodinách. Na sekretariátu OV KSČ Praha-Východ se sešlo zasedání pléna KV KSČ Středočeského kraje. Rezoluce přijatá na zasedání nebyla zveřejněna. (OS)

Zpráva o situaci v Praze.

Václavské náměstí středa odpoledne. Na Vinohradské se ještě valí k obloze dým z hořících domů, potkáváme zakouřeného mladíka, odnášejícího si smutný suvenýr - nábojnici z 85mm děla. Fontána pod Muzeem tiše šumí, tak jako včera, jako by se nic nestalo. Ale když zvedneš oči k fasádě Muzea, str-

neš. Z temného podkladu svítí stovky bílých ďobanců. Tank zavadil anténou o trolej - a to stačilo, aby vznikla palba, která na dlouhá léta poznačila památnou budovu vévodíci Václavskému náměstí.

Vojáci, jděte domů! Rychle! - vyzývá rusky nápis, upevněný na podstavci sochy sv. Václava. A pod ním kolem sochy sedí tiše mladí i starší. Sv. Václav je ozdoben československými vlajkami. Je tu i několik letáků, vyzývajících okupační vojska k odchodu. Podpisy: Polygrafia Praha, Universita Karlova. Nápis na soše, kterého si normálně ani nevšimneme: "Nedej zahynout nám, ni budoucím", dostává dnes živý význam. Je doplněn transparentem vyjadřujícím názor nás všech: Dubček, hurá! Zasmušile sedí lidé na podstavci sochy. Na rohu postávají hloučky, poslouchají tranzistory. Den, na který nikdy nezapomeneme...

(Rudé právo, 22.8.1968.)

Leták Karlovy university v Praze, vydaný 21.8.1968.

Universita Karlova, věrna svým tradicím humanismu, vědy, pokroku a pravdy, co nejrozhodněji protestuje proti postupu pěti spřátelených vlád varšavské smlouvy, jímž byly porušeny zásady vztahů mezi socialistickými zeměmi a základní normy mezinárodního práva.

Věda a její lidskost může růst jen tam, kde panuje svoboda, samostatnost, státní suverenita a mír. Proto Universita Karlova všemi svými silami stojí za našimi představiteli státní moci a komunistické strany, kteří v polednovém období vytvářeli všechny podmínky pro mírový a úspěšný rozvoj života našeho socialistického státu. A proto žádá okamžitý odchod okupačních vojsk z území našeho státu.

UK také věří, že vědecký svět podpoří solidárně její stanovisko.

Leták University 17. listopadu v Praze

Wir ehemaligen Studenten, welche am 17. November 1939 in nazistische Konzentrationslager verschleppt wurden, erklären feierlich, dass wir fest und treu hinter unserem Präsidenten Armeegeneral Ludwig SVOBODA, hinter dem Vorsitzenden der Nationalversammlung, Josef SMRKOVSKÝ, hinter

der legalen Regierung der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik mit Ing. Oldřich ČERNÍK an der Spitze und hinter dem Aktionsprogramm der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei und ihres Zentralaussschusses unter Führung des ersten Sekretärs Alexander DUBČEK stehen.

Wir wenden uns daher an die gesamte Weltöffentlichkeit mit der Bitte um Unterstützung, namentlich an die ehemaligen Häftlinge der nazistischen Konzentrationslager und an die Studenten der Welt mit der Aufforderung:

VERHÜTET DIE ZWEITE
OKKUPATION DER TSCHECHOSLOWAKEI !

Die Vereinigung "17. November"
Verband
der antifaschistischen Kämpfer

Prag, 21. August 1968

Výzva spojeneckým vojskům!

Soudruzí!

Přijeli jste k nám v přesvědčení, že budete ochraňovat věc socialismu v naší zemi. Sami jste se přesvědčili, že je u nás klid a že nepůsobí u nás žádné kontrarevoluční živly. Komunistická strana Československa vede lid dále na principech socialismu a učení marx-leninismu. Proto nevidíme důvodu k obsazení našeho území spojeneckými vojsky Varšavské smlouvy. Z vlastních smutných zkušeností s německým militarismem jsme schopni hájit západní hranici s vědomím, že jí hájíme nejen pro nás, ale pro celý socialistický mírový tábor, jehož jsme součástí. Proto se dnes na váš příjezd k nám nedíváme tak, jako v roce 1945, kdy jste nás osvobodili od hitlerovského útlaku, ale jako na nežádoucí okupační armádu. Tento Váš ozbrojený zásah do suverenity našeho státu by narušil na dlouho naše vzájemné přátelské vztahy.

Žádáme Vás proto, odejděte z našeho území jako přátelé a nevměšujte se do našeho vnitřního vývoje. Pro naše vzájemné vztahy by bylo další stupňování Vaší činnosti u nás tragickým nedorozuměním.

Jménem všech pracujících
n.p. Polygrafia, Praha 2.

V Praze dne 21. srpna 1968

17,10 hod. Čs. rozhlas vysílal prohlášení České národní rady přijaté na odpolední schůzi.

Členové České národní rady přijali na včerejší odpolední schůzi v Praze 2 prohlášení.

V textu prvního píše: Bratřím Slovákům! My, členové České národní rady z Čech, Moravy a Slezska, kteří jsme se mohli sejít v této osudové chvíli, vás ujišťujeme, že jsme pevně přesvědčeni o zdaru díla, jež jsme započali. Ruku v ruce a ve vzájemné důvěře s vámi dovršíme federativní úpravu soužití našich národů v Československé federativní socialistické republice, jakmile budeme moci svobodně vyjádřit vůli našich národů. Neustupujeme ani za současné situace od rozhodnutí dovršit toto dílo k 28. říjnu.

Druhé prohlášení je následující: Členové České národní rady z Čech, Moravy a Slezska, kteří se mohli sejít v Praze, podávají jménem celé České národní rady rozhodný protest proti zatčení dr. Čestmíra Císaře.

Prohlašují, že všechny osoby, které spáchaly únos předsedy České národní rady, jsou za tento zločin plně odpovědné. Vyzýváme je, aby s tímto vědomím okamžitě soudruha Císaře propustily na svobodu.

(Svoboda, 22.8.1968.)

Kolem 17,00 hod. Při převážení z Bartolomějské ulice na sovětské velvyslanectví se Č. Císaři podařilo uniknout a odjet z Prahy. (OS)

Kolem 18,00 hod. B. Šimon byl odvezen z budovy ÚV KSČ sovětským vojenským vozidlem na neznámé místo. (OS)

V odpoledních hodinách. V nepřítomnosti předsedy a místopředsedy vlády se za předsednictví ministryně B. Machačové sešla mimořádná schůze vlády. (Tisk.)

Usnesení mimořádné schůze vlády ČSSR

1. Vláda schvaluje stanovisko skupiny ministrů vydané dnes v poledních hodinách.
2. Vládě je znemožněn řádný výkon funkce. Během celého dne nebyl dovolen jednotlivým členům vlády vstup do budovy předsednictva vlády a jakýkoli pracovní styk s předsedou

vlády s. O. Černíkem a jeho místopředsedy.

3. Stejně tak je zabráněno kontaktu vlády s předsedou Národního shromáždění s. Smrkovským.

4. Vláda se usnáší požádat presidenta ČSSR o neodkladné přijetí s tím, aby byly projednány otázky vnitropolitické, zahraničně politické a mezinárodní důsledky vojenského obsazení ČSSR, jakož i otázky související se zabezpečením řádného výkonu funkce ústavních a politických orgánů.

5. Vzít se souhlasem na vědomí, že ministerstvo zahraničních věcí prostřednictvím velvyslanectví v Moskvě, Varšavě, Budapešti, Berlíně a Sofii předalo diplomatickou nótu s požadavkem stažení těchto vojsk zemí Varšavské smlouvy z území Československa.

6. Usnáší se obrátit se na velvyslance zemí Varšavské smlouvy, aby jejich vlády vydaly pokyny vedení okupačních jednotek k umožnění vykonávání funkcí ústavních a politických orgánů zejména členů předsednictva strany, a aby byli současně uvolněni internovaní členové vlády.

7. Vzhledem k tomu, že vláda si je vědoma v první řadě politických důsledků okupace a současně své odpovědnosti za řádný chod národního hospodářství, obrací se ke všem pracujícím dělníkům, rolníkům a inteligenci, aby důsledně střežili linii obsaženou v prohlášení předsednictva ÚV KSČ z dnešního zasedání a současně obrátili svou pozornost k otázkám zabezpečení chodu průmyslové výroby, zemědělství, dopravy a zásobování a zabránili tak rozvratu národního hospodářství.

8. Zvláště se vláda obrací k mládeži - naději našich národů - aby zejména ona důstojným a sebevědomým klidem čelila vzniklé situaci a nedala v žádném případě sebestyčnou záminku k zbytečným obětím.

(Dokumenty a prameny MZV)

V průběhu dne vydalo čs. ministerstvo zahraničních věcí prohlášení k situaci a zaslalo velvyslancům ČSSR v Moskvě, Berlíně, Varšavě, Budapešti a Sofii dvě nóty k předání vládám, u nichž jsou akreditováni.

Prohlášení ministerstva zahraničních věcí ČSSR

Ministerstvo zahraničních věcí, z pověření vlády ČSSR a se souhlasem presidenta republiky, udělilo dnes pokyn velvyslancům v SSSR, PLR, NDR, MLR a BLR, aby ihned předali vládám SSSR, PLR, NDR, MLR a BLR energický protest, s požadavkem, aby okamžitě byla ukončena protiprávní okupace Československa a stažena všechna vojska z československého území. Vláda ČSSR mimo jiné vyslovila v této dějinné chvíli naději, že vlády a lid SSSR, PLR, NDR, MLR a BLR pochopí vážnost situace vytvořené tímto aktem, jež není možno nikterak vysvětlit, tím méně zdůvodnit, a umožní neprodleně československému lidu a jeho zákonným představitelům, aby mohli neprodleně pokračovat ve své normální činnosti.

(Dokumenty a prameny MZV)

Nóta MZV zaslaná velvyslancům ČSSR v Moskvě, Varšavě, Berlíně, Budapešti a Sofii k předání vládám, u nichž jsou akreditováni

"Velvyslanectví ČSSR z pověření MZV ČSSR, jménem vlády a se souhlasem presidenta ČSSR sděluje MZV toto:

V noci z 20. na 21. srpna 1968 došlo ke společné soustředěné invazi leteckých a pozemních sil SSSR, PLR, NDR, MLR a BLR na území Československa. Vojska pronikla na území Československa současně z mnoha míst, obsadila důležitá místa a v krátké době okupovala celé území Československa.

Aby bylo zabráněno neodčinitelným katastrofálním důsledkům pro vztahy Československa k a ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, ústavní představitelé ČSSR a předsednictvo ÚV KSČ vyzvaly občany republiky, aby zachovali klid a nekladli postupujícím vojskům odpor. Armáda, bezpečnost a lidové milice ze stejného důvodu nedostaly rozkaz k obraně země.

Tento postoj vlády Československa tváří v tvář násilné okupaci země ocení historie jako přínos malé země pro záchranu mezinárodního míru.

Vláda ČSSR prohlašuje, že nikdy ani ona ani kterýkoli jiný ústavní orgán této země nedal souhlas k invazi a okupaci Československa.

Násilná okupace Československa je v rozporu s Chartou OSN, Varšavskou smlouvou a se základními zásadami mezinárodního práva. Kolektivní akcí pěti států byl podniknut útok na nezávislost ČSSR a neslýchaným způsobem porušena její územní nedotknutelnost.

Vláda ČSSR co nejrozhodněji protestuje proti tomuto kroku. Žádá vládu jménem všeho československého lidu, jménem mezinárodního míru a spolupráce, aby okamžitě byla ukončena protiprávní okupace Československa a stažena všechna vojska z československého území.

Vláda ČSSR vyslovuje v této dějinné chvíli naději, že vláda a lid pochopí vážnost situace vytvořené ozbrojenou akcí, jíž není možno nikterak vysvětlit, tím méně zdůvodnit, a umožní zákonným představitelům čs. lidu, jehož mají plnou podporu, aby mohli pokračovat ve své normální činnosti.

Vláda ČSSR si vyhrazuje právo podniknout všechna nezbytná opatření, jestliže její žádosti o okamžité ukončení okupace Československa nebude vyhověno."

(Dokumenty a prameny MZV)

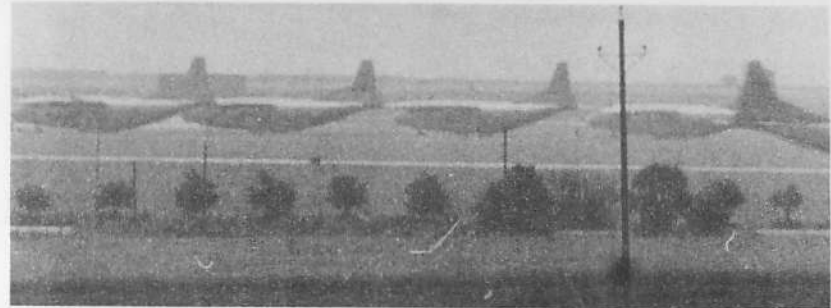
Druhá nota MZV zasláná velvyslancům ČSSR v Moskvě, Varšavě, Berlíně, Budapešti a Sofii k předání vládám u nichž jsou akreditováni.

"Velvyslanectví ČSSR se odvolává na svou notu z dnešního data, v níž co nejrozhodněji jménem vlády, se souhlasem presidenta ČSSRm protestovalo proti invazi a násilné okupaci československého území a v níž žádalo vládu, aby byla okamžitě ukončena protiprávní okupace Československa a stažena všechna vojska z čs. území.

Velvyslanectví upozorňuje vládu, že na území Československa je vážným způsobem znemožňována činnost ústavních orgánů státu, jako presidenta, vlády, Národního shromáždění, národních a místních orgánů státní moci. Vážný charakter situace vyplývá mimo jiné též z toho, že došlo k zadržení politických a veřejných činitelů naprosto protiprávním způsobem, např. předsedy České národní rady a tajemníka ústředního výboru KSČ. O osudu dr. Císaře nemají čs. státní či jiné orgány žádné další zprávy. Delegation Národního shromáždění, která byla vyslána na velvyslanectví SSSR v Praze se nevrátila. Okamžité propuštění dr. Císaře

Antonovy přistávají v Ruzyni

Letadla cizích vojsk odstavená na Ruzynském letišti

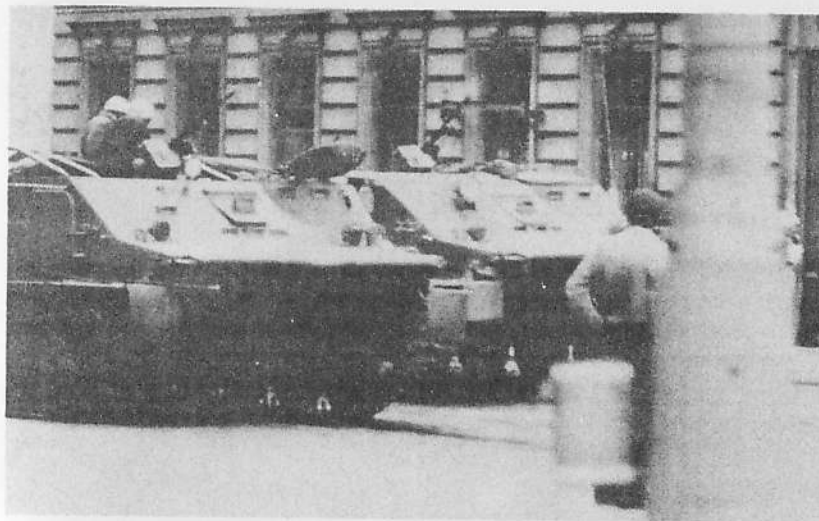
Tanky a helikoptery na letenské pláni

Vojska obsazují pražský Hrad

Tanky směřující z třídy Obránců míru do ulice Slovenského národního povstání

Obrněné transportéry uzavírají ulici kpt. Jaroše, přístup k předsednictvu vlády

Tankový kordon kolem budovy ÚV KSČ

Tanky od Hlávkova mostu na Těšnov (boční kordon kolem ÚV KSČ)

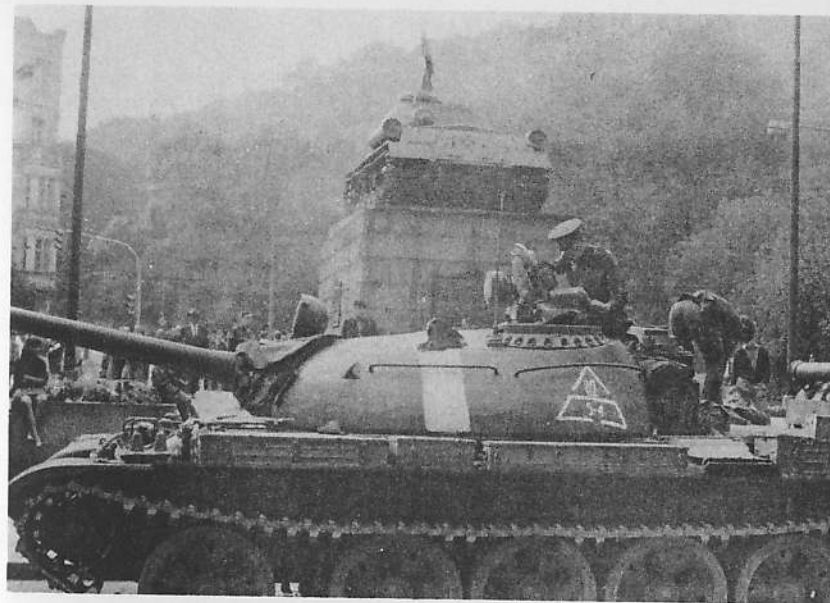
Důstojník v okně pracovny A. Dubčeka

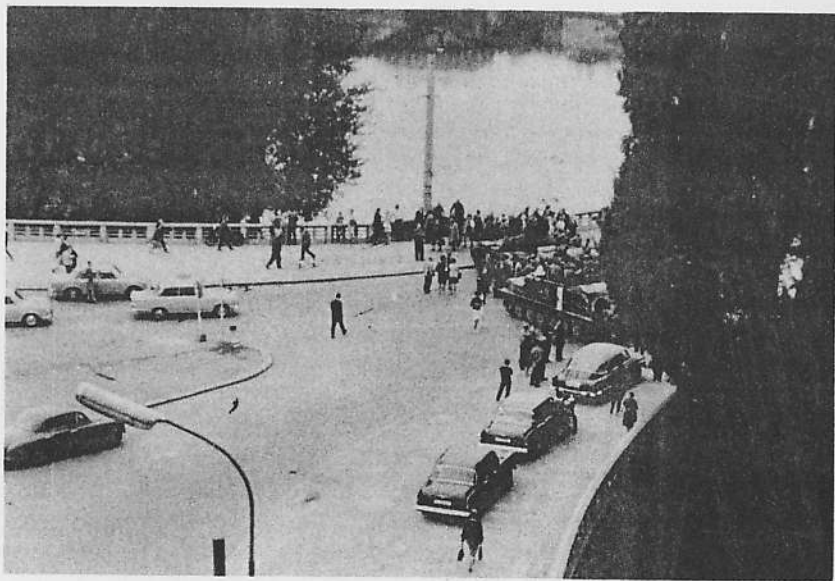
Zední trakt ÚV KSČ

Obsazení mostů přes Vltavu: Čechův most

Náměstí sovětských tankistů

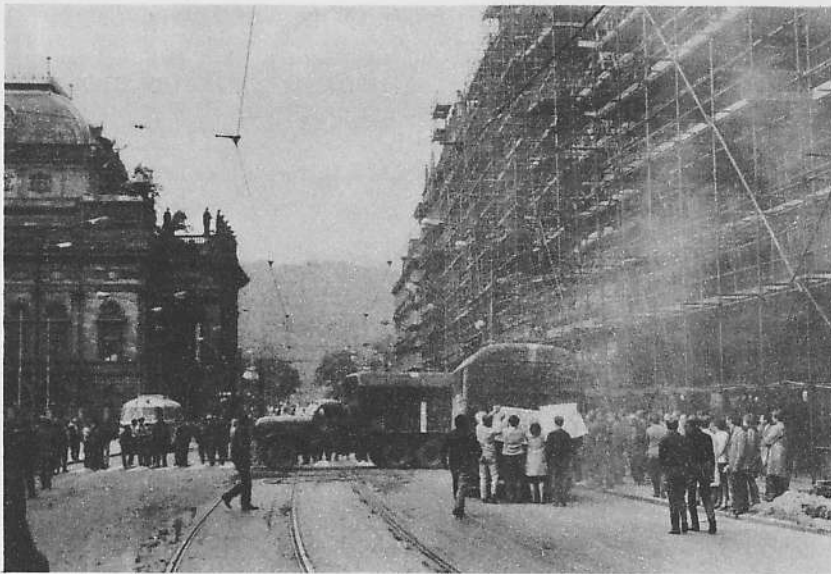
Obsazení mostů přes Vltavu: Jiráskův most ze Smíchovské strany

Náměstí republiky

Uzavření horní části Václavského náměstí

Obsazení budovy presidia ČSAV

a delegace Národního shromáždění je požadavkem, který odpovídá elementárnímu pojetí práva a čs. místa očekávají, že podobné případy se nebudou již za žádnou cenu a v žádném případě opakovat.

Na různých místech dochází také ke krveprolívání v řadách civilního obyvatelstva, ke škodám na veřejných i obytných budovách a k nedozírným ztrátám v celém národním hospodářství. Je ohrožováno zásobování obyvatelstva a poskytování lékařské péče raněným, ochromena doprava a komunikace. Mnohé veřejné budovy a veřejná zařízení byly obsazeny okupačními vojsky.

Velvyslanectví z pověření své vlády, kromě zcela zásadních požadavků obsažených ve své předchozí nótě, naléhavě vyzývá vládu, aby podnikla taková opatření, která umožní obnovu normálního života v zemi a aby neprodleně zastavila veškeré násilné akce proti obyvatelstvu Československa."

(Dokumenty a prameny MZV)

V průběhu dne (?)

Prohlášení předsednictva ÚV Národní fronty

Předsednictvo ÚV Národní fronty sešlo se v těchto vážných chvílích k mimořádné schůzi a přijalo toto prohlášení:

Obsazení svrchovaného území ČSSR ozbrojenými silami Sovětského svazu, Polska, Maďarska, Bulharska a NDR znamená hrubé porušení ustanovené Varšavské smlouvy. Protestujeme proti tomuto činu, který odporuje základním normám mezinárodního práva, jakož i přátelským a soudružským vztahům mezi socialistickými zeměmi. Předsednictvo ÚV NF vyslovuje přesvědčení, že v těchto vážných okamžicích projeví náš lid rozvahu a moudrost a v důstojném klidu bude dále plnit své úkoly ve prospěch naší socialistické vlasti a zůstane věrný svým řádně zvoleným ústavním a politickým činitelům. Obracíme se k Národním a Vlasteneckým frontám a všem politickým a společenským organizacím Sovětského svazu, Polska, Maďarska, Bulharska a NDR s naléhavou výzvou, aby působily na své vlády a odpovědné činitele, aby vydaly příkaz ke stažení svých vojsk z území ČSSR v zájmu přátelství a míru, v zájmu myšlenky socialismu na celém světě. Předsednictvo ÚV NF konsta-

tuje, že v tomto stanovisku je plně podporováno představiteli čs. politických stran a společenských organizací, které přijaly svá samostatná prohlášení.

(Práce, 21.8.1968)

Kolem 19,00 hod. Čs. rozhlas vysílal prohlášení vlády ČSSR Všem lidu Československa.

Všem lidu Československa!

Československo bylo proti vůli své vlády, Národního shromáždění, vedení KSČ a svého lidu, okupováno vojsky pěti států Varšavské smlouvy.

Tak se poprvé v dějinách mezinárodního komunistického hnutí odehrál akt agrese proti státu řízenému komunistickou stranou, provedený spojeneckými armádami socialistických zemí.

Krizový stav trval od časných ranních hodin. Ústavní orgány republiky jsou hluboce rozrušeny, jednotliví členové vlády, Národního shromáždění i vedení KSČ, Národní fronty a jiných organizací nemají možnost vzájemného styku, ani styku s obyvatelstvem této země, které jim v posledních měsících spontánně projevilo svoji důvěru.

Řada členů vlády a vedení strany, čelní funkcionáři Národního shromáždění a jiní jsou internováni, posledním spojovacím článkem zůstává poloilegální Československý rozhlas, udržovaný jen s krajním vypětím jeho pracovníků a postupně umlčováný.

I za těchto okolností chce čs. vláda a ústavní orgány, stejně jako vedení strany vykonávat svou ústavní funkci a zabezpečovat normální život naší země.

Obracíme se na vás, Češi, Slováci, občané národnostních menšin, všichni obyvatelé Československé republiky s touto výzvou:

1. Žádáme okamžitý odchod vojsk pěti států Varšavské smlouvy, její dodržování a plné respektování státní suverenity Československa.

2. Žádáme naléhavě vlády SSSR, NDR, PLR, MLR, BLR, aby vydaly příkaz k zastavení ozbrojených akcí, při kterých je porušována krev a ničeny materiální hodnoty naší země.

3. Žádáme, aby byly okamžitě vytvořeny normální podmínky pro činnost československých ústavních a politických orgánů, zrušena internace jednotlivých členů těchto orgánů k tomu, aby mohly obnovit svoji činnost.

4. Žádáme okamžité svolání celého Národního shromáždění, před které by předstoupila celá čs. vláda se svým stanoviskem k řešení existující situace.

Všem občanům země!

Vyzýváme vás, abyste těmto požadavkům vlády byli nápomocni především tím:

1. Že projevíte, jako mnohokrát v uplynulé době potřebnou smátnickou rozvahu a že sjednotíte své síly kolem řádně zvolené čs. vlády, která existuje a již jste dali v dubnu důvěru.

2. Že nepřipustíte, aby jakýmkoli jiným způsobem byla v čelo naší republiky instalována vláda jiná, než zvolená za svobodných demokratických podmínek, při zachování všech zásad naší ústavy.

3. Že zaktivizujete osazenstva našich závodů, JZD a ostatních pracovišť, aby se obracela s prohlášením na podporu stanoviska čs. vlády na velitelství okupačních jednotek a na vlády pěti zemí Varšavské smlouvy.

4. Vytvářejte podmínky pro zachování pořádku, vylučte veškeré živelné akce zaměřené proti příslušníkům okupačních vojsk, zajistěte vlastními prostředky nezbytné zásobování obyvatelstva potravinami, vodou, plynem, energií apod. V každé oblasti se postarejte o ochranu závodů a důležitých zařízení a zabraňte vzniku dalších hospodářských škod.

Drazí spoluobčané!

Prožíváme těžké chvíle. Šťastný život této země může zaručit jen lid, který v ní žije a pracuje.

Věříme, že dáte v této chvíli své vládě plnou podporu a své síly plně do služeb naší socialistické republiky.

Občané a občanky!

Ještě je v naší moci s vaší pomocí dokončit velké dílo obrody, které jsme nastoupili v lednu. Vláda věří, že s vaší pomocí toto dokážeme bez zbytečných obětí a krveprolití.

Vláda ČSSR

(Práce, 22.8.1968.)

Ve večerních hodinách. Poslanci Národního shromáždění vyslechli zprávu delegace, jež navštívila sovětské velvyslanectví a odevzdala prohlášení NS. Rada S.I. Prasoľov ujistil delegaci, že bude požadavky tlumočit na příslušných místech a telefonicky oznámí, kdy a s kým z vojenských velitelů bude moci NS jednat. (Slib nedodržel.)

Posl. M. Miková se pokoušela jednat v budově ÚV KSČ, nebyla však do budovy vpuštěna; také na sovětském velvyslanectví nebyla přijata. (Čs. rozhlas, 22.8., 9, oohod.)

Ve večerních hodinách. Agentura TASS vydala prohlášení o situaci v Československu.

Jak bylo oznámeno, Sovětský svaz a další spojenecké země vyhověly žádosti stranických a státních činitelů Československé socialistické republiky o poskytnutí neodkladné pomoci, včetně pomoci ozbrojené, bratrskému československému lidu.

V duchu tohoto rozhodnutí vstoupily vojenské oddíly spojeneckých socialistických zemí 21. srpna do Československa - do všech oblastí a měst, včetně Prahy a Bratislavy. Postup vojsk bratrských zemí probíhal bez odporu. Vojenské jednotky Československé lidové armády zůstávají na původních místech. Obyvatelstvo zachovává klid. Mnozí českoslovenští občané prokazují příslušníkům spojeneckých armád vděčnost za včasný příchod do Československa, za pomoc v boji proti kontrarevolučním silám.

V Praze a některých jiných místech však pravicové, protisocialistické živly organizují nepřátelské výpady proti zdravým silám v ČSSR a spojeneckým vojskům, která jim přišla na pomoc. Tyto nepřátelské akce se projeví organizováním provokačních akcí na ulicích, v rozšiřování nenávistných klepů a výmyslů, v rozhazování pomlouvačných letáků. Došlo i ke štvavým projevům v rozhlase, televizi a tisku.

Podvratnou činnost provádějí tytéž protisocialistické živly, které v posledních měsících den ze dne napadaly základy socialismu v ČSSR, Komunistickou stranu Československa a přátelství se Sovětským svazem a jinými socialistickými zeměmi. Za celou touto kontrarevoluční činností je patrná řídicí ruka imperialistických kruhů.

Protisocialistické živly se uchylují k metodám provokací a vydírání a chtěly by rozsévat mezi obyvatelstvem nedůvěru v ony cíle, jež si postavily bratrské země, plnící svou internacionální povinnost při obraně socialistických vymožeností Československa.

Navzdory jasnému prohlášení spojeneckých zemí, že jejich vojenské jednotky nehodlají zasahovat do vnitřních záležitostí Československa, se šíří zvěsti, že prý je cílem dosadit do vedení země bývalého presidenta ČSSR A. Novotného, avšak bratrské strany a vlády spojeneckých zemí nejednou vyjádřily podporu usnesením lednového pléna ÚV KSČ, usilujícím o upevnění a rozvoj socialismu, vedoucí úlohy dělnické třídy a jejího předvoje komunistické strany v ČSSR.

Pokrokové síly Československa, jak vyplývá z uveřejněného svolání skupiny členů ÚV KSČ, vlády a národního shromáždění ČSSR, jsou pevně odhodlány pokračovat v linii, již vyzývala strana na lednovém plénu ÚV Komunistické strany Československa a již podporovala bratislavská porada.

Toto svolání, které je významným politickým dokumentem, nalézá podporu u všech, komu je drahá svoboda, nezávislost a svrchovanost socialistického Československa.

V celém Československu se během 21. srpna široce publikovalo prohlášení presidenta ČSSR Ludvíka Svobody, v němž vyzýval lid, aby zachovával rozvahu a klid u vědomí své občanské odpovědnosti a aby v zájmu republiky zabránil nepromyšleným činům.

(Svoboda, 22.8.1968.)

22,00 hod. Po vypálení barevných světlic zahájily sovětské jednotky na různých místech Prahy palbu. Tento manévr trvajícím vždy s přestávkami někdy až do 22,30 hod. se opakoval po několik dní. (OS)

22,30 hod. Čs. rozhlas vysílal druhý projev presidenta republiky L. Svobody k situaci. (Časový údaj podle Svobody, 22.8.1968.)

Drazí spoluobčané,

obracím se k Vám podruhé během dnešního osudového dne. Prožíváme mimořádně vážné chvíle v životě našich národů. Na území naší republiky vstoupily vojenské jednotky SSSR spolu s PLR, BLR, NDR, MLR. Stalo se tak bez souhlasu ústavních

orgánů státu, které však vycházejíce ze své zodpovědnosti k národům naší vlasti musí vzniklou situaci urychleně řešit a dosáhnout brzkého odchodu cizích vojsk.

V tomto směru jsme dnešního dne vyvíjel úsilí jaké mi současné podmínky umožnily. Mimo jiné jsem dnes svolal plenární zasedání Národního shromáždění. Večer jsem jednal s členy vlády o některých nejnaléhavějších problémech obnovení normálního života země a zajištění její integrity. Zítřka budou jednání pokračovat - a jak věřím i s předsedou vlády inž. Oldřichem Černíkem. Jsem si vědom všech problémů a těžkostí, které současná situace vyvolává. Znovu se však na Vás, drazí spoluobčané, obracím s naléhavou prosbou, aby jste zachovali nejvyšší rozvahu a vyhnuli se čemukoliv co by mohlo vyvolat politováníhodné akce s nenapravitelnými důsledky. Zvláště Vás, naši mládež, o to upřímně žádám.

Vyzývám Vás všechny dělníky, rolníky, inteligenci, aby jste svým postojem znovu dokumentovali svůj vztah k socialismu, ke svobodě a k demokracii.

Pro nás není cesty zpátky. Akční program KSČ a programové prohlášení vlády Národní fronty vyjadřují životní zájmy a potřeby všeho lidu naší vlasti, a proto v započatém díle musíme dále pokračovat. Neupadneme do malověrnosti, semkne se se všichni a spolu s KSČ a Národní frontou setrváme v jednotě, v úsilí o lepší život našich národů.

(Dokumenty a prameny MZV)

Večer a v noci.

Schůze části členů ÚV KSČ v hotelu Praha

Podle hodnověrných informací se v noci ze středy 21. srpna na čtvrtek 22. srpna 1968 sešlo v hotelu Praha asi 50 členů Ústředního výboru Komunistické strany Československa, aby zaujali stanovisko k situaci vzniklé okupací naší republiky cizími vojsky. Sovětští důstojníci přišli do místnosti s některými představiteli ÚV KSČ - byli mezi nimi mj. Vasil Biľak, František Barbírek, Drahomír Kolder a Alois Indra - po celý čas neopustili zasedací síň. Z podnětu některých představitelů ÚV KSČ byla vydána rezoluce, jejíž snahou je kodifikovat dosavadní stav. V rezoluci není jediná zmínka o odchodu okupačních vojsk a o propuštění představitelů strany

a státu z internace.

(Zemědělské noviny, 22.8.1968.)

Po 23,00 hod. Čs. rozhlas vysílal prohlášení Historického ústavu ČSAV v Praze k situaci.

Drazí spoluobčané!

Končí první dlouhý den agrese a nevyhlášené války pěti států Varšavské smlouvy proti naší zemi. Okupantům se nepodařilo nás srazit na kolena, nepodařilo se jim instalovat kolaborantskou vládní garnituru, vyvolat zmatek, rozvrat, bratrovražednou válku, nevehnali nás do bezhlavých akcí vedoucích k masakrům. V nikdy dosud nepoznané situaci vytváří se nová jednota všech našich národů, národnostních skupin a sociálních vrstev, nesená odhodláním vytrvat až do konce v úsilí o suverenitu, demokracii, svobodu a socialismus. Nezměrná obětavost pracovníků rozhlasu udržuje naše spojení se světem a posiluje naši odvahu a vůli nevzdát se a nepodlehout. V podmínkách agrese a krizového stavu, v situaci, kdy jsou rozrušeny ústavní a centrální politické orgány a kdy je řada čelných státních a stranických činitelů internována, vyvíjí čs. vláda jako jediná legální vláda ČSSR veškeré úsilí, aby splnila své funkce jako vláda suverénního státu a volá nás na pomoc.

Podporujeme toto úsilí vlády a připojujeme se k její výzvě a požadavkům. Zejména žádáme:

1. Žádáme okamžitý odchod vojsk pěti států z čs. státního území.
2. Zastavení všech agresivních akcí ze strany jejich vlád.
3. Žádáme obnovení normálních podmínek (včetně zrušení internace) pro činnost čs. ústavních a politických činitelů, orgánů a organizací.

Vynasnažíme se řídit ve své práci a činnosti v těchto hodinách a dnech výzvou vlády k státnické rozvaze a ke klidu. Dáváme vládě, stranickým a odborovým orgánům všechny své síly k dispozici nejen jako historici, publicisté, ale jako občané kdekoliv toho bude zapotřebí, včetně veškerých akcí nezbytných k zabezpečení zásobování a dalších služeb obyvatelstva a vytváříme operativní předpoklady k poskytnutí této pomoci.

Považujeme za nejcennější rys vnitropolitického vývoje naší země v krizi vytvořené vojenským přepadem skutečnost, že se nezformovala ani kolaborantská vrstva ani klika zrádců naší suverenity, jež by poskytla agresorům možnost krýt na mezinárodním fóru věrolomné porušení spojeneckých svazků a závazků a umožnila jim žádoucí politické aranžmá. Zabránit politické kolaboraci s okupanty považujeme nadále za nejnaléhavější požadavek dne. Je to v našich silách! Každý, kdo by chtěl rozbít zevnitř naši nynější jednotu a vrazit dýku do zad našim ústavním činitelům, si musí být vědom, že by byl smeten nenávisť všeho lidu a že by mu historie tento čin nikdy neodpustila. Osm. měsíců roku 1968, třebaže byl teprve počátek obrodného procesu, je pro nás živou připomínkou, že máme co ztratit! Je v sázce celé naše úsilí o humaní socialismus. Je v sázce také svoboda slova a tvůrčí vědecká práce, která nám historikům v posledních měsících umožňovala obracet se k vám svobodně s výsledky naší práce.

Dějiny našeho státu a národů znají už jeden Mnichov. Drazé jsme za tuto kapitulaci zaplatili. Nejen ztrátou suverenity, nezměrným utrpením statisíců a miliónů, ale také strašlivým otrěsem, z něhož se náš národ dlouho vzpamatoval.

Pro nás není života na kolenou. Chceme žít a pracovat ve stoje. Je to v našich silách!

(Z technických důvodů přečteno pouze zčásti. Dokument z archivu HÚ ČSAV.)

Večer prvního dne v ulicích Prahy.

Proč? Počemu?

Ozvuky celých desítek kulometných dávek mě ve středu pozdě večer přivedly před spořitelnu na Václavském náměstí. Pak jsme tam s kapitánem sovětské armády šlapali po střepech a patronách ještě kolem jedenácté, dokud naši výměnu nězorů nepřerušil příjezd sanitky. Žádali toho kapitána, aby vůz doprovodil k raněnému na Jiráskově náměstí, kam se šlo dostat jen Resslerou ulicí, která je však právě pod palbou. Jel jsem s sebou a my všichni - ten sovětský kapitán, náš důstojník, dva sanitáři a já jsme se přece jen dostali na místo ve zdraví. Raněný mezitím zemřel. Tentokrát to byl sovětský voják zastřelen prý záškodníkem, snad z okna jedno-

ho z protějších domů...

Bylo to potom mnoho střelby, stáli jsme kryti pancéři tanků u Jiráskova mostu a opět - vzrušená beseda. Sovětský podplukovník velící tomu úseku od Resslervy ulice po Jiráskovo náměstí a na nábreží k Mánesu - na otázku, proč jsou tady, odpovídal stejně jako další sovětsí důstojníci přítomní té naší besedě. Přijeli nás prý chránit před kontrarevolucí... Byli jsme tu čtyři na čtyři, ti dva sanitáři, kteří již byli při pěti mrtvých, ten sovětský výsadkář byl jejich šestým padlým a rozvezli po nemocnicích přes 30 raněných. Pak tu byl kapitán naší armády, který se právě vrátil ze zásahu proti náhodnému požáru v domě na Náplavní ulici. Potom občan, který vážil cestu z Ruské třídy po několika pražských nemocnicích, kde nabízel krev, předtím dal sedmkrát svou krev pro Vietnam.

Uváděli jsme naše argumenty a když jsme se rozcházel, řekli jsme shodně: Neřekneme vám nashledanou, nepopřejeme štěstí, ani ruku vám nepodáme. Snad tohle byl ten poslední argument. Opravdu jsme viděl v očích sovětského kapitána slzy. Zaškubalo to i v tváři podplukovníkově. Vojáci, kteří postávali kolem a předtím jenom poslouchali, zřetelně sklopili hlavy. Odcházel jsem, ten kapitán ještě za námi pár kroků poodešel a řekl: Budeme přemýšlet, o čem tu byla řeč. Bojím se, že v leččems máte pravdu vy. Je to strašná tragédie. A když chcete, napiště to." Když je to tak, řekl jsem, možná, že si někdy a jinde snad přece zas podáme ruku.

(Rudé právo, 23.8.1968, Zvláštní sjezdové číslo.)

O vývoji událostí 20. a 21. srpna 1968 v aparátu Státní bezpečnosti.

V noci z 20. na 21.8.1968 byla vyhlášena úplná pohotovost Hlavní správy STB. Pracovníkům bylo kolem půlnoci sděleno, že naše hranice překročila sovětská a další vojska států, členů Varšavského paktu. Mnozí byli touto zprávou tak ohromeni a rozhořčeni, že okamžitě po příchodu na pracoviště vyjadřovali svůj odpor. Někteří náčelníci jako např. pplk. Vaněk odkazovali každého do "příslušných mezí". Již den před tím bylo možné pozorovat u jmenovaného pplk. Vaňka, jak mu značně stoupl^{ihned} sebevědomí. Shromážděným pracovníkům STB se proto neopomenul^{ihned} pochlubit, že o příchodu vojsk do ČSSR byl informován již

20.8.68 v 16,00 hod. na mimořádné poradě u náměstka ministra Viliama Šalgoviče. Porady se zúčastnili podle jeho sdělení všichni náčelníci odborů II. správy ministerstva vnitra a již zde byly rozděleny úkoly a uložena opatření jednotlivým náčelníkům; např. 2. odbor měl za úkol obsadit všechny kapitalistické zastupitelské úřady a velvyslanectví Jugoslávie a Rumunska. Úkol zněl: zabránit čs. občanům v možnosti hledat asyl na těchto úřadech.

7. odbor na přímý rozkaz pplk. Josefa Rypla dostal za úkol zabránit, aby Čs. rozhlas mohl vysílat prohlášení předsednictva ÚV KSČ k okupaci ČSSR. Pplk. Vaněk později prohlásil, že vysílání bylo přerušeno zásahem orgánů STB. Když bylo 21.8.1968 ve 4,30 hod. vysíláno úplné prohlášení předsednictva ÚV, konstatoval, že jde o podvrh. Jeho působení značně ovlivnilo názory a myšlení ostatních. Pracovníci 7. odboru v noci z 21. na 22.8. (asi 40 lidí) pátralo po místech, odkud vysílaly naše legální rozhlasové stanice.

Na správě MV nebylo tajemstvím tvrzení, že již dne 17.8.1968 přistálo na ruzyňském letišti zvláštní letadlo, ve kterém byli pracovníci sovětského výboru státní bezpečnosti-KGB a ti s náčelníky STB připravovali opatření pro okupaci. Šalgovič při vydávání pokynů a rozkazů ještě 21.8.1968 tvrdil, že všechna opatření jsou prováděna v souhlasu s ÚV KSČ, a že má přímé telefonické spojení se s. Dubčekem. Toto své prohlášení později odvolal. Na zasedání CÚV KSČ, kde byl vyzýván, aby se vyjádřil k obvinění vysílanému legálními stanicemi a zaujal k němu jasné stanovisko a řekl, či rozkazy vlastně plní, uvedl, že se bude zodpovídat jedině tomu, od koho je dostává. Šalgovič a J. Rypl svolávali porady, na kterých byli přítomni sovětské bezpečnostní pracovníci.

Při hlasování o rezoluci CÚV KSČ, odsuzující okupaci, se na 10. odboru zdrželo hlasování deset příslušníků v čele s náčelníkem Coufalem.

Pplk. Vaněk si při vyhlášení opatření neodpustil ponižující poznámky na adresu ministra s. Pavla v tom smyslu, že "ten šašek už bude zalezlý někde ve sklepech", "Hoška tam už nepustěj", "z kachlíkárny vyhnali Pavlovu operační skupinu" a různé jiné. Téměř všichni náčelníci brzdili práci stranických orgánů, které

měly nejlepší úmysl, aby byla řečena pravda a aby se každý komunista k událostem vyjádřil. Dělal to dojem, že stále na něco čekají, na nějaký rozhodující krok, který měl přinést náhlý obrat v celé záležitosti. Toto očekávání jim však stále nevycházelo. Zřejmě byli informováni o strategickém i taktickém plánu postupu okupantů. Když už většina lidí byla jasně proti okupaci, počali během 22. srpna používat demagogických řečí o věšení a vyvražďování rodin příslušníků STB v případech odchodu sovětských jednotek.

Z KS STB Praha přišla informace, že pplk. Molnár z Bartolomějské ulice vyslal pracovníky, aby zatkli s. Smrkovského. Dal i příkaz k zatčení tzv. mladých příslušníků STB, kteří se postavili za s. Pavla.

Po vyhlášení pohotovosti přišel jako jeden z prvních do budovy Hlavní správy STB bývalý náměstek ministra Klíma. Tentýž den byl v budově přítomen i před několika týdny propuštěný náčelník VI. správy Bokr. Podle vyjádření některých soudruhů byl prý povolán, aby poradil, jak odhalovat místa vysílání legálních vysílaček.

Řízení rozvědky se opět ujal také funkce zbavený plk. Houska, bývalý zástupce náčelníka II. správy Špelina, bývalý náčelník inspekce Král a další. Soudruha Pešma, který byl spolu s dalšími soudruhy uvězněn, zatýkal osobně Rypl s pěti důstojníky bezpečnostních okupačních sborů. 22.8. vydával Vaněk rozkaz k zadržení britských žurnalistů, kteří měli na velvyslanectví doručit filmové a magnetofonové pásky, zaznamenávající řádění okupantů v Praze. Ještě 22.8. odpoledne obhajoval Vaněk proti většině soudruhů okupantské stanovisko. 23.8. potlačoval snahu lidí k otevřenému prohlášení stanoviska proti okupaci slovy: "Počkejte, až jak dopadne jednání v Moskvě, tam musí dojít k rozumnému kompromisu!"

Při vyhlášení pohotovosti na krajské správě STB v Praze v noci na 21.8.1968 byla část soudruhů opomenuta. Po příchodu do budovy byla část mladých příslušníků internována (ss. Beran, Kravčík, Lepáček a další, kteří v červnu 1968 utvořili tzv. Aktiv mladých příslušníků pro min. Pavla).

Na správě se hovořilo, že je tam od rána s. Císař. Nikdo však nevěděl, zda je internován nebo jde-li o ochranu. V pátek bylo na aktivu řečeno, že s. Císaře pustil Molnár. Předtím se

však říkalo, že ve středu byl s. Císař odvezen někam pryč. a že prý prohlásil, že kdyby vojska přišla o dva dny později, on spolu se s. Smrkovským by u nás zostřili režim. Ve čtvrtek někteří šířili pomluvu o tom, že Císař a Smrkovský chtěli do ČSSR pozvat Bundeswehr.

Asi po 9,00 hod. ve středu 21.8. se v kanceláři plk. Molnára shromáždilo několik lidí. Byli mezi nimi Hofman st., Peroutka, Dubský, Šimoníček, Štamberský, Balabán, Lukáš, Klika, Zimmerhanel, Časár a snad i další. Molnár těmto soudruhům ukázal na tři příslušníky sovětské KGB a řekl, že pojedou s nimi na ÚV KSČ, kde vezmou do ochrany soudruhy Dubčeka, Smrkovského, Kriegla a Pavla a převezou je na KS SNB Praha. Padl dotaz, zda si mají vzít s sebou pistole. Molnár řekl, že ano. Odjelo pět aut: dvě sovětské volhy a tři naše s řidiči Skoblou, Janíkem a dalším. Jelo se k sovětskému velvyslanectví. Tam do sovětských aut přisedl starší muž, který se ukázal jako vedoucí celé akce a dále sovětský plukovník a ještě jeden důstojník. Auta odjela na ÚV KSČ. V budově se hlásil major v polní uniformě ozbrojený samopalem. Šlo asi o velitele zvláštního oddílu sovětské armády, který měl za úkol obsadit ÚV KSČ. V prvním patře v kanceláři č. 70 se muž v brýlích ptal, kde mají kanceláři ss. Dubček, Smrkovský, Kriegel, Pavel a kdo prý zná soudruhy osobně. Říká se, že se našich pracovníků STB dále zeptal: "Kdo z vás je hrdina? Kdo půjde k Dubčekovi a řekne: Jménem revoluční vlády, vedené s. Indrou jste vzat do ochrany." Všichni prý odmítli. Později se přihlásil Hofman st. a horlivě se učil formulí. Šest vybraných bylo pak odvedeno do kanceláře s. Císaře, kam prý byli také přivedeni ss. Dubček, Smrkovský, Kriegel. V předpokojí byli další soudruzi z ÚV. Sovětští důstojníci velmi sháněli ministra Pavla. Když sověti přiváděli s. Smrkovského a Kriegela do kanceláře, musili zvednou ruce a byli prohledáni. Také s. Dubček měl být prohlédnut. Odpoledne byli soudruzi odvedeni sovětskými orgány z místnosti. Z našich si aktivně počínali Hofman, Peroutka a Dubský.

V jiném poslání se velmi aktivně angažoval pplk. Zdeněk Macháček. Asi ve čtvrtek Molnár řekl, že viděl seznam vlády, který je přijatelný pro sověty i pro veřejnost. Vláda prý v pátek vystoupí, přihlásí se k usnesení lednového pléna ÚV KSČ a od-

soudí kontrarevolucionáře.

xxx

Na HS-STB pracovník sovětské státní bezpečnosti Vinokurov tvrdil, že spojenci obsadili ČSSR, protože se neplnily podmínky uložené na poradách v Čierné a v Bratislavě. Místo potlačování kontrarevoluce se umožňovalo její rozvíjení. To se projevilo především v protisovětských projevech mládeže a podpisových akcích proti Lidovým milicím. Jelikož hrozilo reálné nebezpečí, že kontrarevoluce vystoupí otevřeně a může vypuknout každým dnem, vyslali spojenci na základě Varšavské smlouvy svá vojska.

Pokud jde o s. Dubčeka, vyjádřil se o něm jako o člověku slabé vůle, který se obklopil lidmi, nemajícími se socialismem nic společného. Konkrétně jmenoval soudruhy Kriegla a Smrkovského. O soudruhovi Císařovi řekl, že neví, co chce, a že je to anarchist.

Dále Vinokurov uvedl, že byla ohrožena čs. bezpečnost, že řada příslušníků STB byla zatčena, nebo propuštěna ze služeb, rodiny těchto příslušníků byly perseklovány jak v bydlišti tak v zaměstnání. Na námítky, že tomu tak není, argumentoval jmény: Houska (býv. náč. I. správy MV), Košnar (býv. náč. II. správy MV), Klíma (býv. nám. ministra a náčelník HS STB), Špelina (býv. zást. náč. II. správy). Těmto lidem bylo prý ublíženo. Jde v podstatě o jména těch lidí, za které intervenoval generál Kotov, hlavní poradce v ČSSR na ministerstvu vnitra, již dříve u s. Pavla, aby nebyli zbavováni funkcí.

V opatřeních, která byla prováděna II. správou MV ve prospěch okupantů, hrál zřejmě významnou roli IJ. odbor II. správy (náčelník Hovorka), zejména pokud jde o manipulaci s vysílači a jejich vypnutím v noci z 20. na 21.8. Pokyny dával Hovorkovi pplk. Rypl. Akcí se zúčastňovali pracovníci Šašek, Netík, Gibic, Bauer, Vacík. O celé akci věděl a spolupracoval na ní zástupce náčelníka II. správy Hubina.

21.8.1968 v 8,00 byla z příkazu Coufala (sekretář Rypla) vytvořena skupina pracovníků II. správy: Beran, Šimon, Burián, Mráček, Jelínek, Kokta.

Tato skupina byla dána k dispozici sovětskému poradci Muchinovi. Kolem 9,30 odjela celá skupina s Muchinem a dalším neznámým orgánem KGB na velvyslanectví SSSR. Tam se Muchin setkal

s dalšími pracovníky KGB, zejména Vinokurovem a s bývalým poradcem na I. správě MV (do r. 1962) Molčanovem. Po desáté hodině si Muchin vyžádal čtyři pracovníky ze skupiny s tím, že ukáží kolonám aut různá místa v Praze. Burián a Jelínek vedli kolonu na ministerstvo spojů, do rozhlasu Mráček a na KS SNB k Molnárovi jel na výslovné přání Muchina Kokta.

V této době byli již v budově velvyslanectví SSSR Švestka, Piller, Indra a další a kolem 10,00 hod. přijel Lenárt.

Kolem 10,30 odjela kolona 19 tanků, kterou vedl Šimon na ÚV KSČ. S kolonou jel Muchin, několik dalších pracovníků KGB, z nichž jeden se pravděpodobně jmenuje Nalivajko (jde o vedoucího funkcionáře KGB).

Po příjezdu na ÚV KSČ, který byl již obsazen, bylo zjištěno, že je tam i 10 pracovníků KS STB Praha, kteří prováděli zatčení s. Dubčeka, Smrkovského, Kriegla, Špačka. Na ÚV KSČ byl i další pracovník KGB, který byl během roku v Praze na II. správě MV při jednání po linii malých ambasad.

V budově ÚV KSČ zajišťovali KGB zejména odsun internovaných soudruhů a kontrolu celé budovy, přičemž jim zejména pomáhal s. David, vedoucí spojovacího oddělení ÚV KSČ. Dále pořizovali seznamy pracovníků ÚV a přitom jim pomáhal prý s. Kaska, pomocník s. Koldra. K jednotlivým jmenům tento pracovník ÚV uváděl poznámky, zda je "dobrý" či ne. (OS)

V Ý Z V A

velitele spojeneckých vojsk v Praze a Středočeském kraji

V zájmu ochrany veřejného pořádku a normální, nerušené činnosti státních orgánů, bylo zřízeno vojenské velitelství v městě a Středočeském kraji.

Byl jsem pověřen povinnostmi vojenského velitele a z této své povinnosti v zájmu občanů hlavního města Prahy a Středočeského kraje v y h l a š u j i:

1. S cílem zajistit bezpečnost pracujících a ochránit obyvatele Prahy před nebezpečím ohrožení akcemi extrémních a chuligánských živlů, se kterými se setkávali Pražané v nedávných dnech, obracím se na všechny občany města s prosbou, aby není-li to nezbytné, nevycházeli ze svých domovů mezi 22,00 hod. večerní až 5,00 hod. ranní. Je ve vlastním zájmu občanů,

zejména dětí a mládeže, aby se v uvedené době nezdražovali na ulicích a v parcích.

2. Až do odvolání zákaz konání veřejných shromáždění a jiných podobných akcí s platností od půlnoci 21. srpna 1968.

3. Všem příslušným odpovědným funkcionářům zajistit plynulou činnost obchodní sítě, pravidelnost dopravy, plný chod elektráren a podniků zajišťujících služby obyvatelstvu.

4. Vzhledem ke vzniklé situaci považuji za nezbytné, aby rozhlasové a televizní vysílání a vydávání deníků, týdeníků a jiných tiskovin, bylo podmíněno souhlasem příslušných orgánů.

5. Obracím se na občany a všechny odpovědné funkcionáře Prahy a Středočeského kraje s naléhavou žádostí přísně dodržovat požadavky této mojí výzvy.

Vojenský velitel
v Praze a Středočeském kraji

gardový generál-poručík
I. Veličko